

Osobnost vychovatele v dětském domově rodinného typu

Eliška Bučková

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Eliška Bučková
Osobní číslo: H18063
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Osobnost vychovatele v dětském domově rodinného typu

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti ústavní výchovy, osobnosti vychovatele a výchovných metod.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0697-2.
- SEKERA, Ondřej, 2009. Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7368-728-1.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.
- TRNKOVÁ, Lucie, 2018. Náhradní péče o dítě. Praha: Wolters Kluwer. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Blašíková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 27. ledna 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 18.1.2011

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, učiní-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí ke vyšší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá osobností vychovatele v dětském domově rodinného typu. V teoretické části vymezujeme pojmy související s tímto povoláním jako je vychovatel, vychovatelství, ústavní péče a dětský domov. Praktická část se skládá z kvalitativního výzkumu, který objasňuje osobnostní předpoklady a pracovní náplň vychovatele v dětském domově rodinného typu. Cílem bakalářské práce je seznámení s rolí vychovatele v kontextu jeho motivace, pracovní činnosti, předpokladů a vlastnostmi vychovatele. V neposlední řadě práci a spolupráci, kterou toto povolání obsahuje. Na základě analýzy získaných dat jsou navržena opatření, která by mohla zkvalitnit práci vychovatelů v dětském domově rodinného typu.

Klíčová slova: vychovatel, dětský domov rodinného typu, ústavní výchova

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with the personality of an educator in a family-type children's home. In the theoretical part we define the terms related to this profession, such as educator, upbringing, institutional care and children's home. The practical part consists of qualitative research, which clarifies the personal preconditions and workload of the educator in a family-type children's home. The aim of the bachelor thesis is to get acquainted with the role of the educator in the context of his motivation, work activities, assumptions and characteristics of the educator. Last but not least, the work and cooperation that this profession contains. Based on the analysis of the obtained data, measures are proposed that could improve the work of educators in a family-type children's home.

Keywords: educator, family - type children 's home, institutional education

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Blašíkové, Ph.D. za vstřícnost a cenné rady, které mi byly poskytnuty.

Dále bych chtěla poděkovat rodičům za emocionální a finanční podporu, při vysokoškolském studiu.

V neposlední řadě děkuji svému příteli za oporu a trpělivost, kterou mi věnoval.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Eliška Bučková

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 OSOBNOST VYCHOVATELE.....	12
1.1 VYCHOVATEL.....	12
1.2 ODBORNÁ KVALIFIKACE VYCHOVATELE	14
1.3 PRACOVNÍ NÁPLŇ VYCHOVATELE V DĚTSKÉM DOMOVĚ RODINNÉHO TYPU	16
2 DĚTSKÝ DOMOV RODINNÉHO TYPU.....	21
2.1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	21
2.2 UMÍSTĚNÍ DĚTÍ DO ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	23
2.3 DĚTSKÝ DOMOV RODINNÉHO TYPU	25
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
3 DESIGN VÝZKUMU.....	30
3.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	30
3.1.1 Hlavní výzkumný cíl.....	30
3.1.2 Dílčí cíle	30
3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	30
3.2.1 Hlavní výzkumná otázka.....	31
3.2.2 Dílčí výzkumné otázky	31
3.3 METODA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	31
3.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
3.5 VÝZKUMNÁ TECHNIKA.....	32
3.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	33
3.7 VÝSLEDKY EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	33
4 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT.....	34
4.1 DĚTI JSOU NAŠE BUDOUCNOST	35
4.2 DOBRÝ, NEBO ŠPATNÝ?.....	36
4.3 BEZ PRÁCE NEJSOU KOLÁČE	39
4.4 PODPORA, NEBO POHROMA?.....	44
5 INTERPRETACE DAT.....	47
6 SHRUTÍ DAT	51
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	52
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	54
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	56
SEZNAM TABULEK.....	57

SEZNAM PŘÍLOH.....58

ÚVOD

Bakalářská práce věnovaná osobnosti vychovatele v dětském domově rodinného typu byla jako téma bakalářské práce zvolena z důvodu zjištění vyššího poslání a důležitosti tohoto povolání. Toto zjištění bylo zapříčiněno absolvovanou praxí v konkrétním dětském domově, ve kterém byl prováděn výzkum k této bakalářské práci.

Tato práce skrývá mnoho krásných, ale také nelehkých chvil. Práce s dětmi je proces, při kterém vidíme dítě vyrůstat, kdy se dítě utváří jako osobnost. Vychovatelky v dětském domově toto období prožívají s nimi. Všechny vychovatelky v tomto konkrétním dětském domově jsou zapáleny pro svou práci, což jde na první pohled uhádnout jak při výchově dětí, tak také v bezproblémovém chodu dětského domova. Ráda bych zmínila jeden citát, který praví: „*Domov nemáme hledat, ale vytvářet jej.*“ Dovolím si neskromným způsobem říci, že přesně takto se vychovatelky z tohoto konkrétního dětského domova snaží přistupovat ke své práci.

V této bakalářské práci se dozvídáme, jaká je motivace vychovatelek pro výkon této práce, jaké jsou osobnostní předpoklady pro výkon této pracovní činnosti, jaká je samotná náplň práce vychovatelek v tomto konkrétním dětském domově a jak probíhají spolupráce s příslušnými orgány a zařízeními, které jsou spojeny s prací v dětském domově. Tyto informace byly získávány pomocí kvalitativního výzkumu, kdy byly prováděny rozhovory s jednotlivými vychovatelkami.

Získaná data byla zpracována pomocí otevřeného kódování, kdy byly kódy rozděleny do kategorií týkajících se výzkumných otázek bakalářské práce. Následně byly zodpovězeny všechny dílčí výzkumné otázky a nakonec také hlavní výzkumná otázka zaměřená na osobnostní předpoklady a náplň práce vychovatelek v dětském domově rodinného typu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBNOST VYCHOVATELE

V první kapitole, se zaměřujeme, na objasnění pojmu vychovatel, na odbornou kvalifikaci vychovatele a na náplň práce vychovatele v dětském domově. K těmto jednotlivým pojmům je zahrnuto také ukotvení v legislativě, které je nezbytné pro dodržení pravidel, jež jsou stanovena pro výkon této práce.

1.1 Vychovatel

Tato podkapitola věnována vychovateli pojednává o vychovateli jako osobnosti, jež je způsobilá k výkonu pracovní činnosti jako vychovatel v dětském domově rodinného typu. Pojednává o jeho vlastnostech a dovednostech, které jsou potřebné k jeho práci.

Pro pojem osobnost existuje mnoho definic, které se snaží ji přesně vymezit a určit její základní charakter. Většina definic však osobnost popisuje jako soubor určitých schopností, vlastností charakteru a temperamentu každého člověka. (Cakirpaloglu, 2012)

Dle Bendla (2015) je možné chápat vychovatele dvěma způsoby. V prvním pojetí můžeme vychovatele chápat jako kohokoli, či cokoli, kdo někoho či něco vychovává. Kupříkladu člověka, prostředí, dokonce i stroj. Zkrátka někoho, kdo záměrně působí na jedince, nebo skupinu. Ve druhém pojetí chápeme vychovatele jako člověka, způsobilého k výkonu této pracovní činnosti. Vychovatele, jehož nalezneme jak v katalogu prací, tak také definovaného v zákoně. (Bendl, 2015)

Sekera (2009) uvádí soubor vlastností, které by podle něj správný vychovatel mít: Je to osobní odpovědnost, zvyšování úrovně vlastní pedagogické dovednosti, schopnost obohacovat se neustálým studiem, využívat ve své práci vlastní zkušenosti, pomáhat k vytvoření dobrého pracovního klimatu atd. (Sekera, 2009)

Aby vychovatel mohl správně odvádět svou práci, měl by korespondovat vlastnostmi jako je empatie, asertivita, akceptace, kreativita, flexibilita, autoregulace a schopnost pracovat v týmu. (Fedorová, 2006)

Tvrzení Fedorové (2006) se dá potvrdit tvrzením Sekery (2009), který popisuje, co vyžaduje práce vychovatele, přičemž uvádí, že jsou to vlastnosti jako je samostatný tvořivý přístup, osobní iniciativa, vlastní nápady a náměty spojeny s kritičností a neustálé zlepšování výchovných výsledků. (Sekera, 2009)

Kurelová (2008) uvádí, že vychovatel by měl disponovat řadou osobnostních vlastností, dovedností, sociálních dovedností, měl by ovládat své emoce, jelikož právě on je v zařízení dospělou osobou, se kterou klient tráví nejvíce času. (Kurelová, 2008)

Jak uvádí Kraus (2014), je nutné chápat situaci vychovatele v různých interakcích. Vychovávaný totiž ovlivňuje zpětně i vychovatele, zasahuje do prostředí, stejně jak to činí vychovatel, který vytváří konkrétní výchovné cíle. (Kraus, 2014)

Kraus (2014) dále popisuje, jakou roli hraje prostředí ve výchovném procesu. Uvádí, že tyto role jsou situační a výchovnou. Situační funkce pojednává o situaci, kdy se každý výchovný zásah odehrává v určitém prostředí. Vytváří vnější podmínky pro výchovu, jež působí shodou okolností ve směru výchovného úsilí, je v souladu s výchovnými cíli, a tedy působí pozitivně. Poměrně často však působí v rozporu s těmito cíli, proti záměrům vychovatele a má tedy negativní vliv. Nastávají i situace, kdy prostředí zůstává irelevantní a tedy neutrální.

Jako další roli uvádí Kraus (2014) jako výchovnou. Při této roli pojednává o tom, že stále nedoceňujeme známé skutečnosti. Právně zmíněné prostředí velmi mocně ovlivňuje jednání a podílí se výrazně na rozvoji osobnosti. Jednání dětí i dospělých se výrazně mění podle toho, jak se mění i prostředí ve kterém se nachází. Je dokázáno, že navzdory individuálním rozdílům vykazuje chování všech lidí v daném prostředí určitou shodu. Mnoho experimentů o vlivu prostředí na výkonost dokázalo závislost mezi zlepšováním podmínek v prostředí a zlepšením výkonu. Toto platí i u výkonu žáků ve škole. (Kraus, 2014)

Legislativní rámec pojmu vychovatel

Vychovatel jakožto pedagogický pracovník, uveden zákoně č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících je ten, kdo vykonává přímou vyučovací, výchovnou, speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost. Působí přímo na vzdělávaného, přičemž realizuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu. Vychovatel jakožto pedagogický pracovník, je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb. (©Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.)

1.2 Odborná kvalifikace vychovatele

Vychovatel, je povinen dle zákona č. 563/2004Sb. o pedagogických pracovnících, splňovat určitá kritéria týkající se vzdělání, čemuž je věnována následující podkapitola. Vychovatel v dětském domově musí mít dle zákona vystudováno vysokoškolské studium nejméně s bakalářským titulem.

Dle Sekery (2009) zůstává nezodpovězenou otázkou, zda jsou při výběru adeptů pro studium profese vychovatele, popřípadě při výběru zaměstnanců do zařízení, kde vychovatelé profesně působí, brány v potaz typologické aspekty jednotlivých uchazečů. Autor je přesvědčen o tom, že nejen stupeň dosaženého vzdělání či odbornost vychovatele se podílí na výsledcích práce vychovatele. Autor tedy předpokládá, že ideální pedagog či vychovatel by měl disponovat jak kvalitními osobnostními charakteristikami, tak také odbornými, ale i všeobecnými vědomostmi, znalostmi a schopnostmi. (Sekera, 2009)

Sekera (2009) uvádí, že vychovatel by měl mít všeobecné vědomosti, znalosti z oblasti teorie výchovy, orientovat se v psychologii, sociologii, biologii hygieně a některých dalších vědních oborech. Dále autor poukazuje na důležitost znalostí z oblastí speciální pedagogiky. (Sekera, 2009)

Sekera (2009) dále uvádí, že odborná kvalifikace vychovatelů je potřebná z důvodu odpovědnosti za výchovně-vzdělávací proces. Vychovatel vytváří plány náplně činností jednotlivců, ale i celých skupin klientů. Provádí činnost práce mající charakter práce speciálního pedagoga, ale rovněž sociálního pedagoga, jelikož se seznamuje s prostředím, z něhož dítě pochází, kde dítě vyrůstalo apod. Tráví se svěřenými dětmi nejvíce času, proto bývá vnímán jako vztažná či zprostředkující osoba v zařízení. Z tohoto dále vyplývá druh, intenzita nebo volba jednotlivých činností. (Sekera, 2009)

Tvrzení Bendla (2015) je, že obecnými předpoklady pro výkon povolání vychovatele je odborná kvalifikace, kladný vztah k dětem a mládeži, organizační schopnost, přirozená autorita, komunikační dovednosti, kultivovaný projev a vystupování, důslednost, velkorysost, smysl pro humor, tvořivost a v neposlední řadě schopnost improvizace. Důležitou kvalitou vychovatele je pak schopnost neustálého seberozvoje a schopnost tvořivého reagování na nové a neustále se měnící podmínky. (Bendl, 2015)

Jak uvádí Bendl (2015) kvalifikaci vychovatele je možné získat pomocí vysokoškolského studia v oblasti pedagogických věd. Absolventi ostatních vysokoškolských oborů si mohou svou kvalifikaci doplnit studiem pedagogiky v rámci celoživotního vzdělávání. Studium

pedagogiky se v tomto případě rozumí vzdělání získané studiem ve vzdělávacím programu akreditovaném pro další vzdělávání pedagogických pracovníků uskutečňovaném vysokou školou. Následně zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, které je obsahově zaměřené na pedagogické a psychologické disciplíny. (Bendl, 2015)

Bendl (2015) dále uvádí, že vychovatel, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve školském výchovném a ubytovacím zařízení nebo v jeho oddělení zařízení pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo středisku výchovné péče, měl by mít též vzdělání v oboru speciální pedagogiky. (Bendl 2015)

V neposlední řadě Bendl (2015) tvrdí, že všechny kategorie pedagogických pracovníků, tedy i vychovatelé, mají po dobu výkonu své pedagogické činnosti zákonnou povinnost dalšího vzdělávání, kterým si udržují, doplňují a obnovují svou kvalifikaci. Toto vzdělávání se obvykle realizuje formou účasti na programech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, které pořádají vysoké školy či jiná zařízení, ale také samostudiem. Povinnost dalšího vzdělávání je v dnešní době samozřejmou součástí řady profesí a povolání. V případě pedagogických pracovníků je umocněna požadavkem, aby tito pracovníci vedli k celoživotnímu vzdělávání i své svěřence. (Bendl, 2015)

Legislativní rámec odborné kvalifikace vychovatele

Vychovatel získává odbornou kvalifikaci pomocí vysokoškolského vzdělání získaného studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd vysokoškolským vzděláním podle paragrafu č. 7 o učitelích prvního stupně základní školy, č. 10 o učitelích uměleckých odborných předmětů na základní umělecké škole, střední škole a konzervatoři, č. 12 o učitelích jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky a č. 14 o učitelích náboženství. Dále může vychovatel svou kvalifikaci získat vysokoškolským vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného studijního programu nebo vzděláním v programu celoživotního vzdělávání v oblasti pedagogických věd uskutečňovaném vysokou školou. (©Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.)

Vychovatel se kvalifikuje studiem pedagogiky, vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na vychovatelství nebo na pedagogiku volného času nebo na speciální

pedagogiku nebo na sociální pedagogiku. Následně také vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než doposud zmíněným. (©Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.)

1.3 Pracovní náplň vychovatele v dětském domově rodinného typu

Dle Bendla (2015) zahrnuje povolání vychovatele péči a výchovu dětí, mládeže, někdy i dospělých mimo rámec školy nebo školního vyučování, a to například ve školní družině, v domovech mládeže, internátu, středisku výchovné péče či ve výchovném ústavu. Obecně vychovatelé pracují ve školách nebo školských zařízeních, kde organizují režim v zařízení, provádějí kontrolu režimu v zařízení, organizují a plánují činnosti dětí, prostřednictvím různých aktivit, zaměřených na tělesný, duševní, výtvarný, hudební, řemeslný rozvoj atd. Vychovatelé běžně vedou zájmové kroužky, organizují výlety, různé poznávací a kulturní akce. (Bendl, 2015)

Bendl (2015) dále uvádí, že vychovatelé se v rámci výkonu svého povolání zaměřují na posuzování a sledování vlastností, chování dětí a mládeže. Uplatňují individuální přístup, ale snaží se se skupinou také pracovat jako s celkem. Vychovatel realizuje výchovnou a vzdělávací činnost, která se zaměřuje na celkový, ale i na specifický rozvoj osobnosti. (Bendl, 2015)

Činnosti vychovatelů v těchto školských výchovných a ubytovacích zařízeních pak Bendl (2015) rozděluje do několika oblastí. Tyto oblasti dělíme na:

1.) Administrativní činnost

Ta spočívá ve vedení evidence o docházce, pedagogické činnosti, hodnocení výsledků dětí a mládeže.

2.) Organizační činnost

Při organizační činnosti vychovatel organizuje režim konkrétního zařízení, kontroluje dodržování tohoto režimu, plánuje a organizuje činnosti dětí a mládeže ve volném čase. Dále organizuje výlety, poznávací a kulturní akce.

3.) Koordinační činnost

Vychovatel koordinuje činnosti ve výchovných skupinách, respektive v odděleních a také koordinuje protidrogové prevence v rámci daného zařízení.

4.) Metodická činnost

Při metodické činnosti vychovatel vytváří výchovné a vzdělávací dokumenty, evaluační nástroje, preventivní programy apod. Vytváří programy integrace a inkluze dětí a mládeže se speciálními vzdělávacími potřebami v rámci konkrétního školského zařízení. Navrhuje cílená opatření k optimalizaci procesu výchovy a vzdělávání v rámci školy, respektive školského zařízení.

5.) Diagnostická činnost

Diagnostická činnost posuzuje individuální zvláštnosti potřeb dětí a mládeže.

6.) Přímá výchovná a vzdělávací činnost

Přímá výchovná a vzdělávací činnost podněcuje osobnostní rozvoj dětí a mládeže, prostřednictvím tělesné, duševní, kognitivní, sociální, výtvarné, hudební, sportovní, řemeslné a jinak orientované činnosti. Zahrnuje také výchovu k hodnotám, spolupráci a toleranci. (Bendl, 2015)

Legislativní rámec pracovní náplně vychovatele v dětském domově

Vychovatel, který je způsobilý k výkonu tohoto povolání, je zařazen do zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. Vychovatele také nalezneme v nařízení vlády č. 222/2010 Sb. o katalogu prací ve veřejných službách a správě. V tomto nařízení je stanoveno, jakou pracovní náplň by měl vychovatel mít a co všechno by měl ve své práci vykonávat. Náplň práce je rozdělena do platových tříd, dle které se vychovatelé orientují, podle toho, v jaké platové třídě se nachází.

Dle osmé platové třídy je vychovatelská činnost zaměřená na rozvoj osobnosti dětí, žáků nebo studentů, jejich zájmů, znalostí a tvořivých schopností probíhající podle programu činnosti školského nebo jiného zařízení. Dále vytváření a rozšiřování vědomostí, dovedností a návyků klientů zařízení sociálních služeb nebo v záchytných zařízeních včetně rozvíjení jejich zájmové činnosti s využitím pedagogických metod, individuální vychovatelská činnost v oblasti sebeobsluhy těžce zrakově postižených včetně rozvíjení znalosti čtení a psaní černočerně i bodového písma v souladu se vzdělávacím programem s cílem dosažení jejich samostatnosti, navrhování optimalizace řešení orientační situace včetně pomůcek a vybavení, poskytování poradenské činnosti rodinným příslušníkům, provádění vstupní a průběžné pedagogické diagnostiky (vychovatel zrakově postižených), individuální vychovatelská činnost v oblasti prostorové orientace s těžce zrakově

postiženými v souladu se vzdělávacím programem s cílem dosažení jejich samostatnosti a nezávislosti, provádění nutné smyslové výchovy se zaměřením na reedukaci a kompenzaci zrakového handicapu, provádění vstupní a průběžné diagnostiky (vychovatel zrakově postižených), individuální provádění speciálněpedagogických edukačních, reedukačních a kompenzačních činností v souladu s daným vzdělávacím programem, příprava vstupní a průběžné pedagogické diagnostiky. (©Zákon č. 222/2010 Sb. o katalogu prací ve veřejných službách a správě.)

Podle deváté platové třídy je to komplexní vychovatelská činnost ve školách a školských nebo jiných zařízeních rozvíjející zájmy, znalosti a tvořivé schopnosti dětí, žáků i studentů nebo specificky rozvíjející osobnost dítěte nebo žáka i studenta včetně využívání variantních výchovných metod a hodnocení jejich účinnosti spojená s tvorbou a průběžnou aktualizací pedagogické dokumentace, kterou vychovatel vytváří a podle níž postupuje při výkonu své výchovné činnosti vycházející ze školního vzdělávacího programu, odborné usměrňování zájmového vzdělávání specializovanými metodami výchovné práce, například vůči dětem a žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, komplexní výchovná a vzdělávací činnost ve školách nebo ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně-výchovnou péči zaměřenou na specifické potřeby dětí, žáků nebo studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, provádění vstupní a průběžné pedagogické diagnostiky, návrhů výchovných a vzdělávacích opatření a zpracovávání podkladů pro koncepci výchovné a vzdělávací činnosti dětí, žáků, studentů nebo klientů se speciálními vzdělávacími potřebami, navrhování optimalizace podmínek, například prostorových, architektonických a materiálních, v nichž probíhá proces výchovy a vzdělávání a usměrňování ostatních zaměstnanců v oblasti osvojování základních dovedností v kontaktu s dětmi, žáky nebo studenty se speciálními vzdělávacími potřebami, výchovná a vzdělávací činnost v zařízeních sociálních služeb s návazností na dříve získané návyky, posilování dalšího rozvoje a fixace zbytkových schopností u mentálně postižených jedinců včetně rozvíjení jejich zájmové činnosti s využitím specifických výchovných a vzdělávacích metod na základě znalostí speciální pedagogiky, zpracovávání koncepce praktické výchovy a samostatného pohybu v oblasti sebeobsluhy těžce zrakově postižených a realizace výchovné a vzdělávací činnosti v uvedené oblasti podle akreditovaných vzdělávacích programů v daném zařízení nebo na daném úseku činnosti, vyhodnocování výsledků diagnostických vyšetření a navrhování dalších postupů odborné péče (vychovatel zrakově postižených), podávání návrhů k odstraňování

architektonických bariér a optimalizace řešení orientační situace v interiéru a exteriéru, usměrňování ostatních pracovníků v oblasti základních dovedností v kontaktu se zrakově postiženými. (©Zákon č. 222/2010 Sb. o katalogu prací ve veřejných službách a správě.)

Následně dle desáté platové třídy je to komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti nebo na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně navrhování cílených opatření k optimalizaci procesu výchovy a vzdělávání v rámci školy, školského nebo jiného zařízení a průběžné aktualizace individuálních vzdělávacích plánů, koordinace protidrogové prevence v rámci příslušného zařízení, koordinace činnosti vychovatelů ve školách a školských zařízeních, výchovná a vzdělávací činnost v zařízeních sociálních služeb nebo v záchytných zařízeních včetně hodnocení výsledků, metodická a poradenská činnost, vzdělávací a výchovná činnost na základě znalostí speciální pedagogiky, zpracovávání koncepce výchovné činnosti v oblasti prostorové orientace pro těžce zrakově postižené v daném zařízení nebo na daném úseku činnosti, metodické vedení a kontrola ostatních pracovníků a realizace výchovné a vzdělávací činnosti v dané oblasti podle akreditovaných vzdělávacích programů, poskytování terapeutické péče klientům a jejich rodinným příslušníkům, vyhodnocování výsledků speciálněpedagogických diagnostických vyšetření a navrhování dalších postupů a opatření. (©Zákon č. 222/2010 Sb. o katalogu prací ve veřejných službách a správě.)

Podle jedenácté platové třídy je to metodická a specializovaná poradenská činnost poskytovaná vychovatelům, tvorba výchovných a vzdělávacích dokumentů, evaluačních nástrojů a preventivních programů, preventivní, primárně diagnostická a konzultační činnost, koordinace aplikace speciálněpedagogických postupů, nových výchovných metod a metod z jiných odvětví, samostatné zajišťování výchovné a vzdělávací činnosti při uplatnění speciálněpedagogických postupů, samostatné provádění specifických pedagogických vyšetření a dalších vysoce náročných pedagogických činností, vytváření koncepcí sociální rehabilitace osob se zdravotním postižením, poskytování terapeutické péče klientům a jejich rodinným příslušníkům v obtížné životní situaci, vytváření programů integrace a inkluze dětí, žáků nebo studentů se speciálními vzdělávacími potřebami v daném zařízení, poskytování pedagogických konzultačních činností. (©Zákon č. 222/2010 Sb. o katalogu prací ve veřejných službách a správě.)

Nakonec dle dvanácté platové třídy, je to stanovování a aplikace účinných diagnostických a výchovných metod a postupů v diagnostických ústavech a v diagnostických odděleních

ústavů sociálních služeb ve spolupráci s pediatry, neurology, psychiatry a psychology, stanovování diagnostických a výchovných postupů při výkonu ústavní, ochranné nebo preventivně-výchovné péče nebo při náročné výchovné práci s adolescenty, spojených s řešením problémů osob v krizových a mezních životních situacích ve spolupráci s odborníky z jiných odvětví. (©Zákon č. 222/2010 Sb. o katalogu prací ve veřejných službách a správě.)

Shrnutí: Pokud shrneme osobnost vychovatele jako celek dle jednotlivých autorů, každý autor uvádí, že vychovatel by měl disponovat vlastnostmi, které jsou vhodné k výkonu tohoto povolání. Zkrátka by měl splňovat to, co každý správný pedagogický pracovník, který přijde do kontaktu s dětmi. Dále jsme zjistili, že nejen vychovatel je tím, kdo ovlivňuje výchovu dítěte, ale i samotné dítě je tím, kdo vstupuje do výchovného procesu. To znamená, že vychovatel a vychovávaný na sebe vzájemně působí.

Můžeme usoudit, že vychovatel musí být komplexní osobností nejen v oblasti jeho vlastností, ale také dovedností. Vzdělání vychovatele je pro jeho práci nezbytnou složkou z důvodu působení na děti při jejich rozvoji a vzdělávání. Jelikož vychovatel s dětmi tráví velkou část jejich dne, kdy s nimi taktéž vypracovává úkoly, učí se s nimi apod. Je důležité, aby jeho znalosti dosahovaly takové úrovně, aby byl schopen uspokojit všechny potřeby dětí týkající se jejich vzdělání.

Pracovní náplň vychovatele zahrnuje určitá kritéria, která musí každý vychovatel splňovat, pokud chce vykonávat tuto pracovní činnost. Vychovatel jako osobnost musí mít vlastnosti obsahující empatii, asertivitu, akceptaci, kreativitu, flexibilitu, autoregulaci a kolegiálnost. Kromě těchto vlastností, musí mít také vzdělání odpovídající kritériím, které jsou uvedeny v zákoně. Což znamená, že musí disponovat vysokoškolským vzděláním v oblastech pedagogických věd. V neposlední řadě jsme se v první kapitole zaměřili na práci vychovatele, která je taktéž jasně daná zákonem a nachází se v katalogu prací.

Vychovatel jako osobnost musí splňovat mnoho kritérií, avšak tato kritéria mají svá opodstatnění. Vychovatelé totiž utváří život dětí, se kterými pracují, a proto je toto povolání dle našeho názoru velmi důležitým a podstatným.

2 DĚTSKÝ DOMOV RODINNÉHO TYPU

V následující kapitole se zaměříme na ukotvení v zákoně, vysvětlení a objasnění pojmů, jako je ústavní výchova, umístění dětí do ústavní výchovy a samotné pojetí dětského domova.

2.1 Ústavní výchova

Dle Hrušákové (2001) lze nařídit ústavní výchovu, pokud je výchova dítěte vážně ohrožena, nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo rodiče dítěte nemohou výchovu dítěte zabezpečit. V tomto případě může soud nařídit ústavní výchovu. Pokud je umístění do ústavní výchovy nezbytné, může soud tento krok uskutečnit i v případě, že mu nepředcházela žádná jiná opatření. Ze závažných důvodů může soud prodloužit ústavní výchovu až na jeden rok po dosažení zletilosti. (Hrušáková, 2001)

Hrušáková (2001) dále uvádí, že soud je povinen před ustanovením ústavní výchovy prozkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí, která má přednost před ústavní výchovou. Pokud po nařízení ústavní výchovy pominou důvody umístění do ústavní výchovy, nebo je zařízena náhradní rodinná péče, soud je oprávněn ústavní výchovu zrušit. (Hrušáková, 2001)

Před nařízením ústavní výchovy lze podniknout různá opatření, jak uvádí Plecítý (2009), soud může (pokud tak nebylo již učiněno ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí) uložit dítěti a jeho rodičům nebo tomu, kdo narušuje řádnou výchovu, napomenutí. O tomto napomenutí si však netřeba dělat iluze a také není v praxi využíváno. Soud může nadále nařídit dohled nad nezletilým dítětem, rovněž může uložit dítěti omezení, která mu mají zabránit v navštěvování podniků a zábav pro něj nevhodných. Pokud tato opatření nevedla k nápravě a výchova dítěte je vážně ohrožena nebo narušena, nebo jestliže rodiče nejsou schopni výchovu z jiných důvodů zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu, nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. (Plecítý, 2009)

Plecítý (2009) ve své knize dále uvádí, že ústavní výchovu můžeme považovat za nejzávažnější zásah do života dítěte, proto je potřeba zvážit jiné možnosti, jak situaci dítěte řešit. Soud je povinen dítě vyslechnout a jednat s ohledem na věk a rozumovou vyspělost dítěte při jednání. Zákon ukládá soudu též povinnost zkoumat, zda výchovu dítěte nelze nahradit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, čímž potvrzujeme tvrzení Hrušákové. Nařízení ústavní výchovy tedy

případá v úvahu až tehdy, když zmíněné možnosti nejsou k dispozici. Při naskytnutí takové možnosti, až po nařízení ústavní výchovy, je soud povinen ústavní výchovu zrušit. Stejně tak je povinen učinit, pokud důvody k nařízení ústavní výchovy pominuly. (Plecitý, 2009)

Pokud soud rozhodne o umístění do ústavní výchovy, upraví vždy také rozsah vyživovací povinnosti rodičů k tomuto dítěti. (Plecitý, 2009)

Nadále Plecitý (2009) uvádí, že rozhodnutí soudu, kterým byla nařízena ústavní výchova, nebo kterým bylo dítě umístěno do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, není vyčerpáno tím, že dítě bylo dodáno do ústavu nebo zmíněného zařízení. Soud má povinnost nejméně jednou za šest měsíců přezkoumat, zda i nadále přetrvávají důvody umístění do zařízení a zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. Zjišťuje aktuální stav u rodičů dítěte, u OSPOD a v neposlední řadě u samotného dítěte. Pokud ovšem je dítě způsobilé s ohledem na svůj věk a rozumovou schopnost se k situaci vyjádřit. (Plecitý, 2009)

Pokud se zaměříme také na opuštění ústavní výchovy, těmto osobám se dle Krause (2014) dále věnují například streetworkeri, nebo kurátoři, kteří mají v případě problémových jedinců dohled nad jejich dalším rozvojem po propuštění z ústavní výchovy. (Kraus, 2014)

Legislativní rámec pojmu ústavní výchova

V této podkapitole bych se ráda zaměřila na ústavní výchovu, kterou nalezneme v zákoně č.109/2002 Sb., který je zákonem o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Účel a působnost školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči zní takto:

Dle zákona č. 109/2002 Sb. ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči, kterými jsou střediska výchovné péče, musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku. (©Zákon č. 109/2002 Sb. o

výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.)

Cílem těchto zařízení je zajišťovat nezletilé osoby, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osoby do 19 let na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Zařízení spolupracují s rodinou dítěte a poskytují jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, včetně rodinné terapie a náviku rodičovských a dalších dovedností nezbytných pro výchovu a péči v rodině. Zařízení poskytují podporu při přechodu dítěte do jeho původního rodinného prostředí nebo jeho přemístění do náhradní rodinné péče. (©Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.)

Další cílem těchto středisek je poskytovat preventivně výchovnou péči, a tím zejména předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte. Střediska poskytují pomoc rodičům nebo jiným osobám, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu, při výchově a vzdělávání dítěte a při řešení problémů spojených s péčí o dítě, s cílem zachovat a posílit rodinné vazby dítěte a zamezit odtržení dítěte z jeho rodinného prostředí. Zařízení a střediska spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany dětí v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte (dále jen OSPOD). (©Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.)

2.2 Umístění dětí do ústavní výchovy

Jak popisuje Sekera (2009), v současné době dětský domov zabezpečuje dětem vzdělávací a sociální péči. Tato péče je poskytována dětem od tří do osmnácti, respektive devatenácti let. Dětské domovy také nabízejí péči nezletilým matkám s dětmi. Do těchto zařízení jsou mnohdy umístěny děti, které jsou sociálně hendikepované, z rozpadlých rodin, z rodin mající existenční problémy, apod. Děti umístěvané do dětského domova mají často výchovné, nebo osobnostní problémy. (Sekera, 2009)

Sekera (2009) dále pojednává o důvodech umístění dětí do dětského domova. Tyto důvody mohou být např. úplné osiření dítěte, vážné onemocnění některého z rodičů, nebo obou rodičů spojené s dlouhodobou hospitalizací, zajištění rodičů ve vazbě apod. Příčiny „výchovné“ jsou pak v samotných rodinách, které nejsou schopny zajistit správnou výchovu a často ani hmotnou péči. (Sekera, 2009)

Legislativní rámec pojmu umístění dětí do ústavní výchovy

Dle zákona č. 82/2012 Sb. Občanského zákoníku v paragrafu 971 je uvedeno, že do ústavní výchovy lze umístit dítě, je-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav a řádný vývoj dítěte vážně ohrožen nebo narušen do takové míry, která je v rozporu se zájmem dítěte. Pokud jsou vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídít ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřením dítěte do péče fyzické osoby. (©Zákon č. 82/2012 §971 Občanského zákoníku.)

Další případ, kdy lze uvažovat o umístění dítěte do ústavní výchovy nastává, pokud rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu dětí na přechodnou dobu. V takovém případě svěří soud dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a to na dobu nejdéle šest měsíců. (©Zákon č. 82/2012 §971 Občanského zákoníku.)

Následně jsou to nedostatečné bytové podmínky nebo majetkové poměry rodičů dítěte, dále pak osob, kterým bylo dítě svěřeno do péče, avšak tyto důvody nemohou být samy o sobě příčinou pro rozhodnutí soudu o ústavní výchově, jestliže jsou jinak rodiče způsobilí zabezpečit řádnou výchovu dítěte a plnění dalších povinností vyplývajících z jejich rodičovské odpovědnosti. (©Zákon č. 82/2012 §971 Občanského zákoníku.)

Při konečném řízení, kdy soud rozhodne pro ústavní výchovu, určí zařízení, do kterého má být dítě umístěno. Přitom přihlédne k zájmům dítěte a k vyjádření OSPOD. Soud dbá na umístění dítěte co nejbližší bydlišti rodičů nebo jiných osob blízkých dítěti. To platí i tehdy, pokud rozhodne soud o přemístění dítěte do jiného zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. (©Zákon č. 82/2012 §971 Občanského zákoníku.)

Pokud se zaměříme na dobu trvání umístění dítěte do ústavní výchovy, lze ji nařídít nejdéle po dobu tří let. Ústavní výchovu lze před uplynutím tří let od jejího nařízení prodloužit, jestliže důvody pro nařízení ústavní výchovy stále trvají. Trvání ústavní výchovy lze

prodlužovat opakovaně, vždy však nejdéle na dobu tří let. Po dobu, než soud rozhodne o zrušení nebo o prodloužení ústavní výchovy, dítě zůstává v ústavní výchově, i když už uběhla doba dříve rozhodnutím soudu stanovená. (©Zákon č. 82/2012 §972 Občanského zákoníku.)

Pokud zaniknou důvody, pro které byla ústavní výchova nařízena, nebo je možné zajistit dítěti jinou než ústavní péči, soud neprodleně ústavní výchovu zruší a zároveň rozhodne podle okolností o tom, komu bude napříště dítě svěřeno do péče. (©Zákon č. 82/2012 §972 Občanského zákoníku.)

2.3 Dětský domov rodinného typu

Zbyněk Gabriel a Tomáš Novák ve své knize Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči uvádí, že v historii bylo posláním dětského domova, aby co v nejkratším časovém měřítku byly děti osvojeny rodinou, nebo aby byly umístěny do pěstounské péče. (Gabriel a Novák, 2008)

Z historického hlediska, se dětské domovy vyvíjely nejprve ze sirotčinců a útulků, později ze spolkových ústavů. Z počátku se jednalo o zřizovatele z oblasti charity, později byly zakládány obcemi. O dětských domovech můžeme začít hovořit až na počátku první světové války, kdy se začala o toto téma zajímat okresní správa péče o mládež. Postupně se pak začaly budovat sítě okresních dětských domovů. Roku 1949 dochází k přelomu v oblasti ústavní výchovy. Mimo lepšího materiálního vybavení v zařízeních, se zlepšily také personální a sociální podmínky. (Sekera, 2009)

Dle Hofbauera, Hájka a Pávkové (2010) dětské domovy zajišťují výchovu a sociální péči dětem od tří do osmnácti let popřípadě do ukončení přípravy na povolání. Tato možnost je poskytnuta dětem, které nemohou být ze závažných důvodů vychovávány ve vlastní rodině. Do tohoto typu zařízení je lze také řadit diagnostické ústavy, dětské domovy se školou nebo výchovné ústavy. (Hofbauer, Hájek a Pávková, 2010)

Bendl (2015) uvádí, že dětské domovy jsou školská zařízení, která pečují o děti, které netrpí závažnými poruchami chování, o něž se rodiče, nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte nemohou, nedokážou nebo nechtějí postarat. Do dětského domova mohou být umístěny děti z rodin, ve kterých se výrazně projevují sociálně patologické jevy, za které považujeme například drogovou závislost, agresivita apod., děti závažně a

dlouhodobě nemocných rodičů, rodičů ve výkonu trestu, nebo mentálně retardovaných, z extrémně chudých rodin atd. Osirelé děti jsou spíše výjimkou. (Bendl, 2015)

Bendl (2015) dále popisuje dětský domov, jako instituci, která plní funkci výchovně-vzdělávací, sociální, zdravotní i preventivní. Jeho výchovné působení se zaměřuje na dobu mimo vyučování před odchodem do školy a po návratu ze školy. Důležitou součástí doby mimo vyučování je u žáků základních a středních škol příprava na vyučování. Mnohé děti přicházejí do dětského domova s mezerami ve vzdělání a neumí se učit. Proto je práce vychovatele v této oblasti velmi náročná. Podobná situace nastává v oblasti sebeobslužných návyků. Mnohdy je u dětí potřeba základní hygienické návyky teprve utvářet a odstraňovat zlovyky. Tyto zlovyky se týkají například osobní hygieny, péče o osobní věci, udržování pořádku v jejich pokojích, ale i ve společných prostorech. Pro budoucí život dětí po opuštění zařízení je důležité naučit děti takové práce jako je praní, žehlení, úklid, drobné opravy, nákupy, příprava jednoduchých pokrmů apod. Do oblasti sebeobsluhy řadí i společenské návyky, kulturní stolování nebo schopnost přiměřené komunikace. (Bendl, 2015)

Dle Bendla (2015) je podstatnou součástí výchovy mimo vyučování ovlivňování volného času. Je důležité poskytnout dětem přiměřený prostor pro odpočinek, pohybovou rekreaci, přiměřenou zábavu a zejména rozvoj zájmů. Tyto činnosti jsou prováděny formou pravidelných i příležitostných činností. Aktivity jsou organizovány spontánně i organizovaně, pomocí skupinové, hromadné i individuální formy. Dětské domovy nabízejí účast ve vlastních zájmových útvarech, větší důraz je však kladen na útvary mimo domov například ve škole, v domovech dětí a mládeže, v základních uměleckých školách, jelikož mají význam pro jejich socializaci a začlenění do kolektivu. Dětský domov není uzavřené zařízení, děti mají do určité míry osobní svobodu s přihlédnutím k jejich věku a individuálním zvláštnostem. Pracovníci dětského domova zpravidla podporují styky dětí s jejich rodiči a dalšími rodinnými příslušníky. Podstatným, ale obtížným úkolem dětských domovů je připravit děti na budoucí samostatný život, naučit je jak pečovat o domácnost, úřední jednání, hospodaření s penězi apod. (Bendl, 2015)

Legislativní rámec pojmu dětský domov

Legislativní ukotvení dětského domova spočívá v podmínkách, které je dětský domov povinen zabezpečit, aby do něj mohly být děti umístěny. Dětský domov pečuje o děti podle

jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Cílem dětských domovů je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. (©Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.)

Dále mohou být do dětského domova umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu se svými dětmi. Za základní organizační jednotkou pro práci s dětmi v zařízení považujeme výchovnou skupinu nebo rodinnou skupinu. (©Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.)

Za základní organizační jednotku v dětském domově považujeme rodinnou skupinu. Je základní organizační jednotkou v dětském domově a v dětském domově se školou. V dětském domově ji tvoří nejméně 6 a nejvíce 8 dětí, v dětském domově se školou pak nejméně 5 a nejvíce 8 dětí, zpravidla různého věku a pohlaví. Sourozenci se zařazují do stejné rodinné skupiny; výjimečně je možné zařadit je do různých rodinných skupin, zejména z výchovných důvodů. V dětském domově lze v jedné budově či ve více budovách v jednom areálu zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin. V dětském domově se školou lze v jedné budově či ve více budovách v jednom areálu zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin. Děti se do rodinných skupin zařazují se zřetelem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby. Zřizovatel zařízení může v odůvodněných případech stanovit nižší počet dětí v základních organizačních jednotkách za předpokladu, že uhradí zvýšené výdaje na činnost zařízení. (©Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.)

Shrnutí: Jak bylo řečeno, ústavní výchova slouží především k tomu, aby bylo co nejlépe postaráno o děti, které nemohou vyrůstat ve své rodině. Ústavní výchova bývá vždy nařízena soudně. Důvody mohou být různé, avšak nejčastějšími jsou ty případy, kdy se rodiče o děti nemohou, nedokáží, nebo nechtějí postarat. Vždy před umístěním do ústavní péče jsou řádně prověřována všechna fakta a v první řadě je konání vždy uzpůsobeno tak, aby bylo v co nejlepším zájmu dítěte.

Co se týká umístění dítěte do ústavní péče, jak bylo výše zmíněno, toto nařízení vždy učiní soud z důvodů, které jsou natolik závažné, že dítě musí být z rodiny odebráno. Soud však může různě manipulovat s časovým rámcem těchto umístění. Soud i po umístění dítěte do ústavní výchovy neustále sleduje pokroky nebo neúspěchy v rodině dítěte, aby mohlo být dítě popřípadě umístěno nazpět do své rodiny. Zde probíhá spolupráce soudu a orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), kdy OSPOD navštěvuje děti v dětských domovech a dohlíží na jejich rozvoj po všech stránkách.

Ve druhé kapitole shrnujeme co je ústavní výchova, z jakých důvodů může být dítě umístěno do ústavní výchovy. Nakonec si uvádíme zařízení, do kterého jsou děti umístěny, v tomto případě dětský domov. Dětský domov je určen pro děti od tří do osmnácti let. Tato doba se může prodloužit z důvodu např. vysokoškolského studia. Dětské domovy zajišťují dětem primárně vzdělávací a výchovnou péči.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 DESIGN VÝZKUMU

V tomto výzkumu se zaměřujeme na osobnost vychovatele v dětském domově rodinného typu. Toto téma bylo zvoleno na základě absolvované praxe v konkrétním dětském domově rodinného typu, kde došlo k zalíbení v tomto postavení a pochopení důležitosti jeho významu. Pro tento výzkum byl zvolen konkrétní dětský domov rodinného typu, v němž byla absolvována i související vysokoškolská praxe.

Dle Bendla (2015) je možné chápat vychovatele dvěma způsoby. V prvním pojetí můžeme vychovatele chápat jako kohokoli, či cokoli, kdo někoho či něco vychovává. Kupříkladu člověka, prostředí, dokonce i stroj. Zkrátka někoho, kdo záměrně působí na jedince nebo skupinu. Ve druhém pojetí chápeme vychovatele jako člověka způsobilého k výkonu této pracovní činnosti. Vychovatele, jehož nalezneme jak v katalogu prací, tak také definovaného v zákoně. (Bendl, 2015)

3.1 Výzkumné cíle

3.1.1 Hlavní výzkumný cíl

Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaké jsou osobnostní předpoklady a pracovní náplň vychovatele v dětském domově rodinného typu.

Tento výzkumný cíl slouží k zjištění typu pracovníků, který se vykytuje v těchto ústavních zařízeních.

3.1.2 Dílčí cíle

1. Zjistit jaký motiv mají vychovatelé v dětském domově rodinného typu pro výkon této pracovní činnosti.
2. Charakterizovat individuální vlastnosti vychovatelů v dětském domově rodinného typu.
3. Analyzovat pracovní náplň vychovatele v dětském domově rodinného typu.
4. Popsat práci vychovatelů s příslušnými orgány, jež s nimi spolupracují.

3.2 Výzkumné otázky

Na základě výzkumných cílů, byly stanoveny výzkumné otázky. Tyto otázky byly pokládány při zvolené metodě získání dat. Jako metoda sběru dat byl zvolen hloubkový

polostrukturovaný rozhovor. Otázky byly kladeny vychovatelkám, které pracují ve vybraném dětském domově.

3.2.1 Hlavní výzkumná otázka

Jaké jsou osobnostní předpoklady a pracovní náplň vychovatele v dětském domově rodinného typu?

3.2.2 Dílčí výzkumné otázky

1. Co motivuje vychovatele k vykonávání dané pracovní činnosti?
2. Jaké jsou individuální vlastnosti vychovatelů pracujících v dětském domově rodinného typu?
3. Jaká je pracovní náplň vychovatelů pracujících v dětském domově rodinného typu?
4. Jak vychovatelé spolupracují s orgány, které jsou spojeny s výkonem tohoto povolání? (ZŠ, OSPOD,...)

3.3 Metoda výzkumného šetření

Vzhledem k výzkumným otázkám, které jsou výše zmíněny, byl pro zodpovězení na ně zvolen kvalitativní výzkum. Tento kvalitativní výzkum byl zprostředkován pomocí polostrukturovaného rozhovoru.

Pro tento výzkum bylo rozhodnuto na základě absolvované praxe, kde byly navázány přátelské vztahy s vychovatelkami pracujícími v tomto dětském domově. Všechny vychovatelky pracující v tomto zařízení jsou nadšené pro svou práci, z tohoto důvodu byla vybrána pro výzkum právě osobnost vychovatele. Všechny vychovatelky byly velmi vstřícné a na všechny otázky týkající se jejich povolání aktivně reagovaly.

Jako metoda výzkumu byl zvolen rozhovor, při kterém vážené paní vychovatelky sdělovaly i další detaily týkající se tohoto povolání.

Dle Švaříčka a Šed'ové (2014): „Rozhovor je do určité míry strukturovaná konverzace, kterou badatel řídí pomocí hlavních, navazujících a pátracích otázek.“ (Švaříček, Šed'ová, 2014)

3.4 Výzkumný soubor

Jako výzkumný soubor byly zvoleny vychovatelky pracující v dětském domově rodinného typu, ve kterém byl výzkum realizován. Rozhovor byl poskytnut pěti vychovatelkami z celkového počtu deseti vychovatelek.

Tyto vychovatelky byly ochotny poskytnout rozhovor a stát se tak výzkumným souborem pro můj výzkum.

Jako metoda byl použit záměrný výběr. Miovský (2006) tuto metodu popisuje následovně: „*Postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich vlastnosti. Na základě těchto kritérií cíleně vyhledáváme pouze ty jedince, kteří toto kritérium splňují a zároveň jsou ochotni se do výzkumu zapojit.*“ (Miovský, 2006).

Tabulka 1 Seznam respondentů

Respondent	Pohlaví	Délka pracovní činnosti v DD
Vychovatelka A	žena	2 roky
Vychovatelka K	žena	4 roky
Vychovatelka M	žena	16 let
Vychovatelka V	žena	14 let
Vychovatelka B	žena	4 roky

3.5 Výzkumná technika

Jako výzkumná technika byl použit hloubkový polostrukturovaný rozhovor s vychovatelkami pracujícími v dětském domově.

Tato technika byla zvolena z důvodu porozumění si vychovatelkami v komunikační oblasti.

Jak popisují Švaříček a Šedřová (2014): „*Hloubkový rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu.*“ (Švaříček, Šedřová, 2014)

Počátek rozhovoru byl zahájen pomocí úvodních otázek, jelikož úvodní otázky mají svoje místo v každém rozhovoru. Na začátku rozhovoru s účastníkem výzkumu se ještě navíc odehrálo představení, ujištění o anonymitě, požádání o souhlas k účasti na výzkumu a požádání o souhlas rozhovor nahrávat. (Švaříček, Šedřová, 2014)

Dle Miovského (2006) je u polostrukturovaných rozhovorů kladen důraz i na prostředí, ve kterém pobíhá, proto je důležité navodit klidnou atmosféru neformálními otázkami. (Miovský, 2006)

Rozhovor probíhal v prostorech dětského domova, mimo přítomnost dětí.

3.6 Způsob zpracování dat

Rozhovory poskytnuté vychovatelkami dětského domova byly po jejich souhlasu nahrávány a následně přepsány do elektronické formy.

Dále byly rozhovory zpracovány pomocí kódování. Dle Švaříčka a Šed'ové (2014) kódování v zakotvené teorii představuje analytické operace, které rozbíjejí data do fragmentů – indikátorů – a ty poté rozřazují do příslušných konceptů. (Švaříček, Šed'ová, 2014)

V první fázi bylo použito otevřené kódování přepsaných rozhovorů v elektronické podobě, kdy byl celý text rozložen na jednotky. K těmto jednotkám byla dále přiřazena jména v uvedených zkratkách nacházejících se v tabulce č. 1. S těmito kódy dále pracujeme, skládáme je do kategorií podle toho, co mají společného. (Švaříček, Šed'ová 2014)

3.7 Výsledky empirického šetření

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké jsou osobnostní předpoklady a pracovní náplň vychovatele v dětském domově rodinného typu.

Jako výzkumný soubor byly osloveny vychovatelky z dětského domova rodinného typu.

Jako výzkumná metoda byl zvolen kvalitativní výzkum, který byl realizován pomocí hloubkového polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor byl nahráván a poté přepsán do elektronické formy. Rozhovory byly dále zpracovány pomocí kódování, při kterém byly zodpovězeny výzkumné otázky, které byly vychovatelkám dětského domova pokládány pomocí rozhovoru. (viz příloha č. 1)

4 ANYLÝZA ZÍSKANÝCH DAT

V této analýze, jsou představena získaná data od vychovatelek z dětského domova, která byla získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů.

Pro zpracování dat byla použita metoda otevřeného kódování. Při otevřeném kódování jsou dle Švaříčka a Šed'ové rozebrány údaje, které následně skládáme do jednotek, tyto jednotky následně nově pojmenováváme a dále s nimi pracujeme. (Švaříček a Šed'ová, 2014)

Cílem těchto technik je uspořádat dosud hrubá data a vypracovat koncept, na němž budeme dál stavět. (Švaříček a Šed'ová, 2014)

Rozhovory, které byly přepsány do elektronické formy, byly rozděleny na jednotky a označeny kódy. Kódy byly rozděleny do čtyř kategorií, které byly pojmenovány dle obsahu kódů. Tyto kategorie byly pojmenovány jako:

- 1.) „Děti jsou naše budoucnost“
- 2.) „Dobry, nebo špatny?“
- 3.) „Bez práce nejsou koláče“
- 4.) „Podpora, nebo pohroma?“

Tabulka 2 Kategorie a kódy

„DĚTI JSOU NAŠE BUDOUCNOST“	„DOBRY, NEBO ŠPATNY?“	„BEZ PRÁCE NEJSOU KOLÁČE“	„PODPORA, NEBO POHROMA?“
Láska k dětem, motivace, praxe, smysl, vyšší cíl, zájem o děti, zvědavost.	Autorita, budování vztahů, demokratický přístup, důslednost, individuální vlastnosti, optimistický přístup, trpělivost, vlídnost, vzdělanost.	Důslednost, povinnost, příprava, příprava na život, režim, výchova, vzdělávání, zdravý životní styl.	Bagatelizace, funkční spolupráce, kontrola, nefunkční spolupráce, podpora, uplácení, vysoké nároky, zaujatost.

4.1 Děti jsou naše budoucnost

V první kategorii nazvané „Děti jsou naše budoucnost“ se zabýváme činiteli, které stimulují vychovatele k práci v dětském domově rodinného typu. V této kategorii se dozvídáme, co žene pracovnice dětského domova neustále vpřed a proč si vybraly právě toto povolání.

Většina vychovatelek pracujících v dětském domově rodinného typu uvádí, že hlavním důvodem výběru tohoto povolání, byla láska k dětem. Jak říká respondentka M: *„K této práci mě přivedla láska k dětem. Už od malička jsem chtěla pracovat s dětmi buď jako učitelka, vychovatelka v družině zkrátka něco, kde bych byla v kontaktu s dětmi. Ani mě nenapadlo dělat něco jiného než pracovat s dětmi.“*

Vychovatelky dále uváděly důvody, jako byl například zájem o smysluplnost jejich povolání, jak zmiňuje vychovatelka B: *„Vždycky jsem viděla svou práci, jako nějaký vyšší cíl, aby moje práce měla větší smysl. Abych byla ve své práci k něčemu užitečná.“*

Zmíněn byl však i fakt týkající se finančního ohodnocení, které vychovatelky hodnotily velmi pozitivně. O tomto hovoří respondentka K, která vypověděla: *„Největší motivací byly v tu dobu finance. Při mém studiu na vysoké škole nám bylo vtloukáno do hlavy, že sociální obory jsou velice špatně finančně ohodnoceny, ale vychovatel se může dobře finančně uchytit.“*

V neposlední řadě však respondentky zmínily jistou zvědavost, která je přitahovala k výkonu tohoto povolání. Jak říká respondentka V: *„...vždycky mě zajímalo, jak to funguje s dětmi v dětském domově, právě na tyto děti byla zaměřena i moje bakalářská práce.“* nebo respondentka K: *„...mě vždycky lákalo pracovat s dětmi, chtěla jsem vědět jaké to je, jak to vlastně celé funguje, protože jsem si to nedokázala představit. Jelikož když porovná práci na základní škole a tady, je to sto a jedna. Ve škole mají totiž děti daleko větší respekt, tady v dětském domově jsi pro ně jako „maminka“ a jsi s nimi od rána do večera, děti si tady k tobě dovolí daleko víc než k paní učitelce ve škole.“*

Co se však ukázalo jako další důležitý faktor, byla práce s dětmi již od mladistvého věku, kdy paní vychovatelky, tehdy ještě jako mladé dívky pracovali s dětmi ať už v zájmových kroužcích nebo na dětských táborech apod., jak zmiňuje respondentka V: *„Již od studentských let jsem se podílela na organizaci příměstských výtvarných táborů, také na organizaci různých volnočasových aktivit, které byly zaměřeny především na výtvarnou činnost, jako byla například, malba, kresba, vyrábění z keramiky, vyrábění šperků a*

podobně. “ Dále pak respondentka M, která uvádí: „Jezdila jsem tehdy s dětmi na tábory, vedla jsem pod Pionýrem různé kroužky, a to už ve studentských letech. “

Jako poslední, avšak neméně důležitý faktor vnímáme již výběr střední školy vychovatelek, přičemž obory byly zaměřeny na práci s dětmi. Vychovatelky se tudíž již tehdy setkaly s prací vychovatelky v dětském domově, ať už to bylo formou exkurzí, nebo samotné praxe v dětském domově. O této zkušenosti hovoří například vychovatelka A, která říká: *„Já jsem už od střední školy studovala obor sociální činnost, který je tak nějak propojen s touto oblastí. Tedy já jsem se setkala s dětmi v dětských domovech již na střední škole, ale na střední škole to bylo jen formou exkurzí. Poté, když jsem studovala vysokou školu, jsem si mohla v rámci praxe vybrat, do jakého zařízení půjdu a vybrala jsem si dětský domov rodinného typu, kde jsem již byla v přímém kontaktu s dětmi a mohla jsem si vyzkoušet, jak tato práce funguje. “*

4.2 Dobrý, nebo špatný?

Druhá kategorie s názvem „Dobrý nebo špatný?“ je zaměřena na vlastnosti vychovatelů, které jsou nejprve popisovány v obecném měřítku. Vychovatelky pracující v tomto dětském domově se zamýšlejí celkově nad vlastnostmi vychovatele, jakými by měli disponovat.

Vychovatelka A má názor, že by vychovatel měl být: *„...empatický, nesmí být emocionálně plochý. Musí být optimista, pozitivně naladěný, ale hlavně důsledný.“*

Vychovatelka B říká: *„Myslím si, že jedna z nejdůležitějších věcí je, aby tuto práci nebral jenom jako práci. Což je velice těžké, jelikož při této práci je velice důležitá psychohygienu a odlišování osobního a pracovního života. Každopádně, když chce člověk pracovat v dětském domově, musí ty děti mít rád. I když vím, že to s nimi občas není lehké a jsou to zlobidla, tak jsou to moje zlobidla a přes to nejede vlak. Pokud by člověk tuto práci dělal jen pro peníze, nebo pro to, že by neměl jinou možnost, nebo by se mu to třeba hodilo nějakým jiným způsobem, tak se to na dětech i na vykonávané práci hrozně moc odrazí.“*

Další věc, kterou bych vyzdvihla, je to, že je dobré, aby se v jednom dětském domově odrážely různé typy charakterů u vychovatelů. Máme tu tety, které jsou tišší, introvertnější, naopak velice živé, až hlučné typy a myslím si, že je to velice dobře. Nicméně je hrozně důležité mít hranice a dát dětem ty hranice znát. Vybudovat si takzvaně přirozený respekt. Což jsem musela i já. Vždyť mě znáš, jaká jsem povaha, když jsem přišla sem do domova

tak si děcka určitě řekly, tak tuhle tetu utáhneme na vařené nudli. Takže já jsem si respekt musela taky získat.

Jako poslední věc, kterou bych chtěla vyzdvihnout, je naučení se týmové práci. Protože je strašně důležité, aby spolu vychovatelé uměli spolupracovat. Osobně si totiž s někým vůbec nemusíš rozumět, ale pro tuto práci je velice důležité, abyste i přesto spolu uměli fungovat. Pokud spolupráce nefunguje, děti to velice rychle dokáží vycítit a neblahým způsobem to ovlivňuje jejich výchovu.

Abych to shrnula, dobrý vychovatel by měl být kolegiální, důsledný, otevřený, upřímný, empatický a hlavně musí mít rád děti.“ Vychovatelka K vypověděla: „Každý vychovatel by měl být empatický, musí mít hlavně rád děti a umět si vybudovat respekt. Když do takového zařízení jako je toto, přijde člověk, který bere tyto děti jako „chudáčky“, kteří nemají maminku a tatínka, takového člověka tu děti „sežerou“. Děti strašně rychle vycítí jakoukoli slabost. Vychovatel musí být rázný, ale musí mít děti rád.“ Jako další vychovatelka M říká: „V první řadě musí být velice psychicky odolný, trpělivý, klidný, v tom smyslu že musí klidně přistupovat k řešení situací, což znamená nenechat se rozhodit, nenechat se vyprovokovat. A hlavně musí mít rád děti. A není dobré, aby byl příliš autoritativní. Je potřeba si ke každému dítěti najít cestu a přistupovat k němu velice individuálně, i když sama víš, že na některé dítě se stačí jen zle podívat a už poslechne, na jiné musíš zvýšit hlas, ale jak říkám nesnažit se být příliš autoritativní.“ A v neposlední řadě paní vychovatelka V, která uvádí: „V první řadě by měl být důsledný vůči dětem. Dále pak by měl být empatický, aby správně pochopil jeho „problémy“ přičemž toto je hodně náročné, protože některé děti si toho prožily tolik, že je to často pro normálního člověka nepochopitelné. Například když mám vychovávat dítě, které bylo týráno, ponižováno ze strany rodičů a podobně. Měl by být také kamarádský, ale ne příliš. Děti musí mít jasně stanovené hranice.“

Následně paní vychovatelky hovořily konkrétně o svých vlastnostech. Vychovatelka A o sobě uvedla následující: „Já si myslím, že si dokážu zjednat pořádek. Myslím si, že jsem přátelská, dokážu dětem poskytnout oporu, dokážu je podržet, když se něco děje. Na druhou stranu ráda nechávám dětem prostor, aby se uměly se životem co nejlépe poprat, a tak je občas i nechávám, ať si své problémy vyřeší samy. Teprve až když vidím, že potřebuji mou pomocnou ruku, v ten moment zasahuji.“ Vychovatelka B uvádí: „Já jsem poměrně hlučná teta, také výbušná, ale děti ví, že jak rychle se naštvu, tak ještě rychleji se uklidním. Snažím se být férová, důsledná, aby děti věděly, že to bude tak, jak jsou daná pravidla a uměly je respektovat. Dávám jim najevo, že o ně stojím, že je mám ráda, že jsou pro mě

důležití a snažím se, aby tu měly klid, zkrátka pocit bezpečí, zázemí, domov. Doufám, že je se mnou i sranda, ale vím, že děti mě vnímají jako jednu z těch přísnějších tet, jelikož důslednost je ta vlastnost, na kterou kladu velký důraz. Avšak tento přístup má své výsledky.

Definovala bych se jako demokratický typ se sklonem k autoritativnímu přístupu, ale snažím se tyto dva typy vybalancovat mezi sebou.“ Vychovatelka K o sobě uvedla následující: „Myslím si o sobě, že jsem kamarádká, zábavná, sarkastická, dominantní. Ale já to pro tuto práci potřebuju, možná i proto jaká jsem mě tato práce tak baví a naplňuje. Potřebuju ukázat dětem, že já jsem tady ta vychovatelka a bude to tak, jak řeknu já. To mě neustále posouvá kupředu. I když tato práce je velmi nevyzpytatelná. Můžu si naplánovat, že celý den bude tak a tak, ale toto stejně ve výsledku určují děti.

Snažím se zachovat vždy chladnou hlavu a nejednat při nějakém výbuchu emocí.

Jsem jenom člověk, tak jako každý jiný, a tak když se někdy stane, že nemám náladu, tak za dětmi přijdu a narovinu jim řeknu, že nemám náladu a děti to daleko radši přijmou, protože jsem k nim upřímná. To samé vyžadují já od nich a taktéž jsem ráda, když se mnou děti mluví narovinu. Beru je totiž každého jako osobnost, kterou respektuji, každé dítě je naprosto jiné a vyžaduje individuální přístup a proto si s nimi tvořím individuální vazby.

Ve výchově osobně preferuji demokratický styl.

Například nedávno, jsme řešily s dvěma slečnami problém ohledně kyberšikany. S děvčaty jsme probraly, co udělaly špatně. Nejprve jsem si promluvila s jednou, poté s druhou a zeptala jsem se, jak by vyhodnotily tuto situaci. A společně jsme dospěly k řešení této situace. Každopádně mluvily jsme klidně, jelikož křik nic nevyřeší a nějaké výhružky a podobně už vůbec ne.“ Vychovatelka M při otázce na její osobní vlastnosti uvedla: „... těžká otázka pro mě. Asi trpělivost, dobrosrdečnost, důslednost a kreativita. Snažím se být kamarádká a hlavně se snažím, aby se tu děti co nejvíce cítily jako doma. Jsme sice školské zařízení, ale nejsme učitelky. Když přijdou děti ze školy a jsou vystresované, nebo je něco trápí, i když jsou zlobivé a máme nějakou neshodu po čas dne, musí usínat s pocitem, že jsou tady doma. Že se na ně nikdo nezlobí, že sem patří, že jsou tady doma.

Ve výchově nejčastěji uplatňuji demokratičnost, někdy i se sklonem k liberálnosti.

Každopádně nejvíce bych ze svých vlastností vyzdvihla tu důslednost. Snažím se jednat podle určitých předpisů a pravidel, které jsou v tomto dětském domově stanoveny. I když doma bych určité věci řešila jinak, snažím se, abych se zde zachovala podle řádu, který je tady nastolen.“ Vychovatelka V nedokázala promluvit o svých vlastnostech, avšak uvedla: „Ve výchově kladu důraz na demokratický typ výchovy. Autoritativní určitě nejsem a

nemyslím si, že je vůči dětem dobré být příliš autoritativní. Vychovatel by měl být autorita, ne však autoritativní.“

Do této kategorie bylo zařazeno také dosažené vzdělání vychovatelek, jež musí splňovat. Dámy při otázce na kvalifikaci odpovídaly velice podobně, jelikož vzdělání pro možnost výkonu této pracovní činnosti je jasně dané zákonem, pod který jsou vychovatelé zařazeni. Vychovatelé jsou uvedeni pod MŠMT jakožto pedagogičtí pracovníci v zákoně č.563/2004 Sb. tj. zákon o pedagogických pracovnících. Vychovatelka B ve své výpovědi uvádí: *„Podle zákona je to vysokoškolské vzdělání v oblasti pedagogiky. To znamená nejlépe speciální pedagogika, nebo vychovatelství, případně sociální pedagogika a celé toto odvětví.*

Největší výhodou je ovšem speciální pedagogika, protože tady jsou tak specifické děti, že vnímám sama na sobě, že mi ta speciální pedagogika chybí. Často si vezmu nějakou knihu a něco si načtu, abych si rozšířila své znalosti v oboru speciální pedagogiky. Já osobně mám vystudovaného bakaláře v oboru sociální pedagogika a magisterské studium v oboru sociální práce. Přišlo mi, že toto povolání je obrovskou kombinací těchto dvou oborů. Byť jsme my vychovatelky zařazeny pod MŠMT, jako pedagogičtí pracovníci, tak tato práce zdaleka není jen o pedagogice, tato práce toho skrývá o mnoho víc.“

4.3 Bez práce nejsou koláče

Následující kategorie pojmenována jako „Bez práce nejsou koláče“ pojednává především o režimu v dětském domově rodinného typu. Jak se liší v běžné dny od víkendu, ale i o práci vychovatelek a dětí. Vychovatelky vidí rozdíl v jejich práci s dětmi, při běžném režimu a v období probíhající pandemie z důvodu onemocnění koronavirem (dále jen COVID-19).

Vychovatelky o jejich pracovní náplni v běžném pracovním týdnu vypověděly následující: Vychovatelka A říká: *„Když domov funguje v normálním režimu, což znamená, než vypukla pandemie, přijdu do práce před půl desátou. Zkontroluji dětem pokojíčky, jestli jsou uklizené. Přečtu si v záznamech co se dělo v předchozí dny. Pro nejmladší děti si jdu do školy a začínáme dělat úkoly. Postupně mi ze školy přicházejí další děti, se kterými taktéž děláme úkoly, učíme se, pokud je čeká nějaký test, děti se učí a poté je vyzkouším. V mojí rodinné skupince mám i děti, které ještě navštěvují mateřskou školu, takže ty musím jít v mezičase taktéž vyzvednout ze školky. Poté chodíme většinou na zahradu, kde děti mají buď volnou zábavu, aby se mohly proběhnout, nebo realizujeme nějaký program, který máme s kolegyněmi připravený. Následně máme večeri, která se uskutečňuje v rodinných skupinkách, kvůli utužování rodinné atmosféry. Následně provádíme úklid. Děti, které mají*

uklizeno, jdou vykonat hygienu a postupně podle věku se ukládají, mezitím napiši denní záznam. Nyní v období COVID-19 se naše denní činnost skládá skoro jen ze samotného učení. Ani se mi o tom nechce mluvit, jelikož mě to již velice unavuje a je to opravdu psychicky náročné.“ Vychovatelka B uvádí: „Ted, díky situaci s COVID-19 je to už rok, kdy jedeme tím stylem, že dopoledne je online výuka, když máme dopoledne nějaké doktory, tak je to doprovod k lékaři a podobně. Avšak víceméně ted' je to hlavně jen o asistenci u online výuky. Distanční výuka bohužel momentálně zabírá velkou část našeho dne, nicméně odpoledne se vždycky snažím dětem udělat nějaký program. Dávám jim nejprve prostor k odpočinku, protože tato distanční výuka je pro nás v domově opravdu velmi náročná. Snažíme se odpoledne co nejvíce chodit ven, nejčastěji chodíme na naši zahradu, kde se děti můžou vyřvat a vyřádit. Jedna paní vychovatelka s dětmi na naší velké zahradě udělala malé zahrádky, kde si děti nasadily různé plodiny a moc je baví se o ně starat. Vždycky, když se blíží nějaké svátky, tak tomu přizpůsobujeme náš program a snažíme se u dětí povzbuzovat dodržování tradic.

Bohužel jinak se nedá nic moc dělat. Loni jsme jezdili do divadla, do kina na laser game, do různých lanových parků apod. Bohužel situace se změnila, všechno je jinak a tak si musíme poradit samy.

Po odpoledním programu následuje večere a po večeri se dělají úklidy. Každé dítě má jasně stanovené povinnosti na každý den. Pak se snažím o nějaký klidný program, což znamená, že hrajeme deskové hry, vyrábíme a podobně.“ Vychovatelka K říká: „V situaci, kdy ještě nebyl COVID-19 chodím do práce na půl desátou, děti jsou ve škole, nebo ve školce. Obejdu si pokoje, zjistím, jestli jsou uklizené, jestli mají děti ustlané postýlky, pokud tomu tak není tak mají děti za úkol udělat to hned po příchodu ze školy. Poté si dělám své záležitosti, což znamená, že vyřizuji administrativu. Kolem půl dvanácté se pro nejmenší chodí do školy v moment, kdy přijdou, převléknou se, jdeme se naobědvat a pak jdeme psát úkoly a učit se. Mezitím přicházejí ze školy další již starší děti, které chodí ze školy domů samy. Opakuje se stejný proces, jdou se převléknout, jdou na oběd, děláme úkoly, učíme se. Toto je velice náročná část dne, protože děti přicházejí ze školy plné dojmů, chtějí si povídat o tom, co se ve škole odehrálo, což je velmi náročné jelikož se mezitím s dětmi učíme. Nejhorší situace, které nastávají, jsou ty, kdy mám například dítě s ADHD, které potřebuje na učení naprostý klid. Učíme se asi do tří hodin, někdy do čtyř, poté chodíme ven na zahradu, aby měly děti dostatečný pohyb, kde je převážně necháváme, ať se vyřadí, ale hrajeme také různé hry, atd. Poté kolem šesté hodiny míváme večeri a pak nastávají úklidy. Úklidy jsou spravedlivě rozděleny, děti se střídají a každý den děti mají na starost

něco jiného. Po úklidech nastává večerní klid. Hrají se různé deskové hry, aby děti byly už relativně v klidu. Starší děti mají prostor, kdy mohou být na mobilu nebo na počítači. Malé děti se dívají na pohádky a podobně. Následně se děti postupně ukládají dle věku, následně napíší denní záznam a tím končí můj pracovní den.

Ted' v situaci, kdy je COVID-19 přicházím do práce místo půl desáté na osm hodin. Rozdám notebooky, tablety, každé dítě rozdělím zvlášť do pokoje, starší děti bohužel musejí výuku zvládat samy, u malých dětí sedím s nimi. Vzhledem k počtu malých dětí chodí paní ředitelka pomáhat, jelikož jinak by se tato situace nedala zvládnout. Tudiž škola probíhá online, pak píšeme úkoly, musím zkontrolovat všechny děti a je to velice náročné. Nehledě na to, že o dětských domovech se nikde nemluví, je to, jako bychom neexistovali, pořád se řeší, že rodiče nezvládají s dětmi výuku, protože je to náročné a nikdo si neuvědomuje, že maminka má doma například dvě děti, kdežto já jich tady mám osm. Nehledě na to že kolegyně z druhé skupinky má doma ještě děti, které navštěvují mateřskou školu.“

Vychovatelka M říká: „Ted' je to velice jednotvárné, jelikož máme distanční výuku a všechno je směřováno tímto směrem. Požadavky učitelů neustále narůstají. Učitelé totiž vidí, že děti už se do tohoto režimu nějak dostaly a tím pádem jsou požadavky větší a větší a často je to velice náročné. Momentálně 60-70% naší práce je v tento moment online výuka. Učení se s dětmi, kontrola úkolů, plnění úkolů. Toto probíhá asi do tří až čtyř hodin. Zásadní je ted' pro nás po výuce vždy chodit ven, aby děti měly pohyb, když velkou část dne prosejí pouze u učiva. Minimálně dvě hodiny věnujeme aktivnímu pohybu dětí. Po pobytu venku následuje večere, po večeri se dělají úklidy, přičemž každé dítě má jasně stanovené, co bude v daný den dělat za úklid. Večer si já píšu svoje papíry, což znamená denní zápis, co se v daný den dělo a tak. Ted' momentálně v období COVID-19 chodíme na dvanáctihodinové směny, což znamená od osmi do osmi. Ty všední dny jsou si momentálně velice podobné, řekla bych až stejné. Všichni už jsou z této situace otrávení.“

A nakonec vychovatelka V, která uvádí: „Každé ráno ted' trávíme s dětmi u online výuky, což znamená, že do práce přijdu na osm a s dětmi sedím u online výuky. S nejmladšími u výuky musím být vždy přítomna, starší děti zvládají výuku samy. Následně po skončení online výuky s dětmi plníme úkoly, které byly zadány. Jelikož je tato výuka velice náročná, zabírá nám bohužel spoustu času, který jsme dříve mohli trávit venku, nebo společnými hrami. Nicméně i tyto činnosti stíháme, avšak až v pozdějších hodinách, což znamená kolem čtvrté. Kolem šesté máme s dětmi večeri a následně se dělá úklid společných prostor, což znamená, že se utírá prach, vysává a vytírají se podlahy. Tento úklid si děti dělají ve svých rodinných skupinách. Během uklízení většinou sepisují denní záznam, ve kterém je sepsáno,

co se v daný den dělo. Tento plán slouží kolegyni, která přebírá směnu k uvedení do dění v den, kdy nebyla přítomna v práci. Postupně se děti ukládají a tím končí můj pracovní den.“

Nyní bych ráda objasnila, jak se režim dne o víkendu odlišuje od dnů v běžném pracovním týdnu. Vychovatelka A uvádí: „*V sobotu dopoledne se uskutečňuje velký týdenní úklid, který se skládá z převlékání postelí, to se dělá jednou za tři týdny. Děti si ve svých pokojíčkách uklízejí prach, vysávají a uklízí se i společné prostory tak, jako každý den. Následně děti mají naprosté volno, kdy mohou relaxovat, povídat si a podobně. Poté máme společný oběd, který o víkendu probíhá ne ve společné jídelně, ale v rodinných skupinkách. V sobotu se vždycky snažíme zařadit nějaký společný výlet, teď když musíme být zavřeni doma, chodíme vesměs jen na zahradu nebo na procházky do přírody.*

V neděli dopoledne mají děti taktéž víceméně volno, avšak v průběhu dne s dětmi opakujeme učivo do školy, pokud zapomenuly na nějaký domácí úkol, doděláváme úkoly.“

Vychovatelka B říká: „*O víkendu máme jasně dané soboty i neděle.*

V běžnou sobotu necháváme děti pospat do půl 10 přibližně. Jakmile vstanou, tak se nasnídají, vykonají ranní hygienu, převlečou se a poté máme velký týdenní úklid. Děti si uklízí ve svých pokojíčkách prach, vysávají, jednou za tři týdny se převléká povlečení. Každou sobotu převléká jedna skupinka. V převlékání jsou všichni velice šikovní, baví je to a už i ty nejmenší to zvládají, samozřejmě jim pomáháme, když je to potřeba. V sobotní odpoledne se snažíme jezdit na výlety, teď když to není možné, chodíme do přírody a tak.

V neděli opakujeme do školy, pokud se píše nějaký test, připravujeme se na něj, poté děti z dané látky vždy vyzkouším. V nedělní odpoledne často pečeme nějaké dobrůtky a také se snažíme zařadit nějaký program.

Víkendy jsem v práci moc ráda, děti nemají školu, je to daleko uvolněnější spolu trávit víkend než běžný hektický školní den.“ Vychovatelka K uvádí: „*V sobotu dopoledne máme sobotní úklid, děti se postupně probouzí, o víkendu je necháváme pospat asi tak do devíti až do desíti hodin. Děti si dají snídani a pak uklízíme pokoje, což znamená, že si v pokojíčku utírají prach a vysávají, v týdnu se tento úklid dělá pouze ve společných prostorech. Jednou za tři týdny si děti převlékají postele. Po splnění úklidu mají děti volno úplně celý den. V poledne je oběd, dále máme plán, co se v daný den bude dělat. Když to bylo možné vzaly jsme auto a všichni jsme jeli někam na výlet. Teď, když se skoro nikam nemůže, chodíme do parku, někam do přírody, nebo trávíme čas na zahradě. Teď, když nikam nemůžeme, stalo se oblíbenou činností domácí kino. Máme tady plátno, dataprojektor, domluvíme se, co se bude promítat, uděláme si popcorn, takže si děláme*

takové naše domácí kino, máme vstupenky, které kontrolují nejmladší děti, je to super a je to pro děti něco nového. Děláváme si diskotéku, snažíme se zkrátka nějak děti zabavit teď, když se víceméně nikam jít nemůže.

V neděli dopoledne se učíme, opakujeme si látku do školy, zaměřujeme se na to, v čem děti pokulhávají, aby si mohly látku procvičit a zlepšit se.“ Vychovatelka V uvedla: „Víkendy jsou odlišeny tak, že v sobotu dopoledne děti uklízí nejen společné prostory, ale také své pokojíčky, kde si utírají prach a vysávají, jednou za tři týdny se převléká ložní prádlo. Dále pak spolu společně poobědváme a odpoledne nyní trávíme tím způsobem, že chodíme na delší procházky do přírody. Pokud to počasí neumožňuje, jsme doma a děti mají takový den pro sebe, zkrátka jako to bývá v běžných rodinách.

V neděli opakujeme učivo do školy a odpoledne trávíme podobně jako v sobotu. V neděli často také pečeme nějaký moučník, což mají děti velmi rády.“

Nadále byl rozhovor věnován pracovní náplni vychovatelek, jakou práci vykonávají a jaký mají pohled na jejich náplň práce, týkající se jak výchovy dětí, tak také administrativních záležitostí apod. Vychovatelka A uvádí: *„Starost o děti, dohled nad nimi, učení se s dětmi a dále nějaká ta administrativa. To jsou třeba ty denní záznamy, dále pak vypracováváme programy, podle kterých se řídíme a podobně.“* Vychovatelka B říká: *„Tak teď přesně nevím, jak to mám napsáno ve smlouvě, ale mám pocit, že dělám prostě absolutně všechno. Od pedagogického dohledu, přes nějaké volnočasové aktivity, pomoc se sebe obslužnými věcmi. Zkrátka dělám určitě víc, než je uvedeno ve smlouvě. Je to velice těžké na to odpovědět a nevím jak to říct, ale je to i o lidských věcech. Nějak tak s nimi prožíváš ten čas tady, ať už jsou to věci, které musíš, nebo bys měla. Je to o prožívání jejich, pokroků, úspěchů, ale i ty nepříjemné věci, třeba že mamka zase nepřišla, že se rodiče neozývají, že rodiče zemřeli, jsou to prostě moc těžké věci a to dítě musí vědět, že tu pro něj jsem. Nebo co se týká těch běžných věcí, snažím se vždycky vcítit do toho, jak jsem to prožívala já, například nástup na druhý stupeň, přechod na střední školu, nebo i přijímačky, na které se připravujeme s jedním hochem právě teď a na které pojedou s ním.“* Vychovatelka K uvedla: *„Úplně všechno. Přijdu si jako maminka 24 hodin denně. Kolikrát jsem jako uklízečka, kuchařka, vychovatelka, teď dokonce i učitelka, prostě všechno. To co dělá normální rodič se svým dítětem, to já dělám tady s mými osmi dětmi v naší rodinné skupince.*

Co se týká administrativy, každý den píšu denní záznam, což znamená, že sepisuji co se v daný den dělo, dále pak píši pedagogické deníky, což jsou vlastně události, které se sepisují jedenkrát za měsíc, kam píšu nejdůležitější věci, které se u dítěte odehrály. O chování, o

škole,... Je to jakoby takové zhodnocení celého měsíce. Jak se dítě posunulo, nebo neposunulo. Pak děláme individuální vzdělávací plány a program rozvoje osobnosti dítěte, to děláme dvakrát za rok, přičemž popisují, jak se dítě mění, jaké jsou jeho úspěchy ve škole, jak se chová, zařazujeme dítě do kategorií atd.“ Vychovatelka M vypovídá: „Co se týká administrativy, každý den musím psát denní zápis z daného dne, aby následující služba věděla, co se v ten den odehrávalo. V neděli píšu týdenní plán, dále píšeme roční plány, které každého půl roku hodnotíme. Šatní listy jsou další důležitou položkou, což spočívá v tom, že dětem kupujeme oblečení, každá položka se musí zapsat, aby byla proplacena, atd., Poté vedeme pedagogické deníky, kam se zapisuje každý problém, který dítě má, ale i každá radost, každá návštěva rodičů, narozeniny. Když děti zlobí, navrhuji se různá výchovná opatření v podobě trestu, naopak když má dítě nějaký úspěch, navrhuje se určitá odměna. Je tohoto papírování zkrátka hodně. I co se týká rodinných skupin, každou věc, kterou kupuješ, zapisuješ třikrát. Nejprve píšeš požadavek, potom nákup a naposled to musíš vyúčtovat. A strašně nás to zdržuje.

Chodíme s dětmi k doktorovi. Já například mám ve své skupince tři děti, co jsou psychiatricky medikované. Teď mám jednoho chlapce v nemocnici, tak zítra ve svém volnu za ním s jeho bratrem jedem, takže tato práce hodně zasahuje i do soukromého života.“ Vychovatelka V říká: „Do mojí pracovní náplně je zahrnuta výchovná činnost, co se týká dětí. Teď jsem tady bohužel díky COVID19 i jako paní učitelka. Chtěla bych vyzdvihnout, že důležitou součástí mé pracovní náplně je spolupráce s kolegyněmi, aby vše fungovalo tak, jak má. Dále pak je to již zmíněná administrativní, kdy tedy sepisují denní záznamy, dále pak vypracováváme týdenní plán roční plán a podobně.“

4.4 Podpora, nebo pohroma?

V poslední, avšak neméně důležité kategorii nazvané „podpora, nebo pohroma“ se věnujeme spolupráci vychovatelů se základní školou, základní speciální školou a orgánem sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). V této kategorii se na rozdíl od jiných výpovědi vychovatelek z dětského domova značně odlišovaly.

Nejprve se zaměřujeme na spolupráci se základními školami a základní speciální školou. Jako negativum, při komunikaci se základní školou vnímá vychovatelka B: „...co se týká komunikace nyní, v době kdy máme s dětmi distanční výuku, je komunikace velmi náročná...“, „...učitelé si často neuvědomují, že my tady nemáme jedno, nebo dvě děti, ale máme jich každá osm...“ Za další negativum vychovatelka B považuje: „...když mají učitelé s dětmi nějaký problém, tak volají paní ředitelce, místo toho aby to hned řekli nám

a my to mohly okamžitě řešit. “ Toto tvrzení potvrzuje vychovatelka K: „Jsou učitelé, kteří tak nějak nemusejí naše děti z domova a jde to strašně znát. Ted', během distanční výuky je to naprostá katastrofa. U pár učitelů, jsme si dokonce všimli, že komunikace probíhá tím stylem, že na ostatní děti, které žijí v plnohodnotných rodinách je mluveno daleko vlídněji než na naše děti. “

„Jako další problém vnímám to, že učitelé nekomunikují s námi vychovateli, ale s paní ředitelkou a to i v průběhu běžného školního roku. Což znamená, že pokud se vyskytne jakýkoli problém, například že dítě nereaguje na nějaká napomenutí učitele, atd. vždy se tato věc řeší před paní ředitelkou a ne s námi kupříkladu na rodičovských schůzkách. Za mě tedy komunikace s námi vychovatelkami je naprosto příšerná a nedostačující. “

Naopak při otázce týkající se komunikace se základní speciální školou vychovatelka B uvádí: *„Každopádně, pokud bych měla porovnat komunikaci s touto základní školou a se speciální školou, kterou děti navštěvují v jiném městě, hodnotila bych speciální školu daleko lépe. “* Naopak vychovatelka M toto tvrzení naprosto vyvrací, jelikož její výpověď zněla: *„Podle mě komunikace funguje. “*

Dále bych se ráda zaměřila na odpovědi, týkající se spolupráce se zařízením OSPOD, kde se odpovědi vychovatelek naprosto shodly. Vychovatelka A uvedla: *„Já osobně s pracovníci z OSPODU nepřijdu moc do kontaktu. Toto je otázka spíše na paní ředitelku. S námi pracovníci nekomunikují. “* Vychovatelka B vypověděla: *„Tohle asi nemůžu úplně posoudit já, jelikož já s nimi nepřijdu skoro vůbec do kontaktu. Pracovníci komunikují nejprve s paní ředitelkou a následně s dětmi. Do kontaktu s nimi přijdu maximálně, když přebírám nové dítě. Opět je tato spolupráce o lidech, od některých pracovníků z OSPOD vnímám takovou skrytou podporu, v ostatních nic. Pro mě jsou to tety, které přivezou dětem čokolády a to je vše. Někdy je toto skryté nebezpečí, pokud pracovníci nejsou realisté a vidí v dětech chudinky, což se může stát i u vychovatelů. Je to veliké nebezpečí nevidět tento svět reálnýma očima, protože potom to dítě rychle vycítí a žaluje. Ví, u koho může a u koho ne protože jak říkám, zkrátka to vycítí. Ví, kde si může postěžovat, ponadávat na nás. Spolupráci bych tedy popsala s námi vychovatelkami, jako žádnou. Vnímám je spíše jako takový kontrolní úřad, ale jako spolupráci s námi vychovateli pro rozvoj dítěte, to určitě ne. Možná naše paní ředitelka to vidí jinak, protože s nimi mluví, ale my je pozdravíme a to je víceméně všechno. Vnímám jednu jedinou výjimku a to pana vychovatele, který dochází z OSPOD, který momentálně končí s touto prací a nastupuje k nám do dětského domova. “* Vychovatelka K říká: *„... co pracuji v tomto zařízení, jsem se*

dámami, pracujícími na OSPOD bavila asi takovým stylem, že jsme se pozdravily, podaly jsme si ruku, a to bylo vše. Dámy jdou cíleně za dětmi ne za námi. Tudiž my nevíme, co si s dětmi povídají. Když přijdou, tak navštíví nejdříve ředitelnu, kde je paní ředitelka obeznámí se situací, což znamená, jak se dětem daří a podobně, následně se s dětmi zavřou do jejich pokojíčku, ale co se tam děje, to my nevíme. Takže spolupráci bych definovala jako naprosto nulovou. Můj názor je takový, že o dětech nemůžou absolutně nic vědět, každopádně děti se na ně vždycky těší, protože je vidí jako tety, co jim vždycky přivezou nějaké sladkosti.“ Vychovatelka M uvedla: „Tato spolupráce se týká spíše paní ředitelky. Jelikož já s pracovníci ze zařízení OSPOD příliš nepřijdu do kontaktu. Každopádně návštěvy z jejich strany jsou víceméně pravidelné, vždycky dětem přivezou nějaké sladkosti, děti je mají rády, takže asi dobrý.“

5 INTERPRETACE DAT

V interpretaci dat jsou popsány a zodpovězeny čtyři dílčí výzkumné otázky (dále jen DVO) a také hlavní výzkumná otázka (dále jen HVO), jaké jsou osobnostní předpoklady a pracovní náplň vychovatele v dětském domově rodinného typu. Tyto otázky byly rozebrány v pěti rozhovorech, kde byly zodpovězeny pomocí polostrukturovaného rozhovoru vychovatelkami z dětského domova rodinného typu.

DVO č. 1: Co motivuje vychovatele k vykonávání dané pracovní činnosti?

Motivace vychovatelek pro vykonávání této pracovní činnosti byla v první řadě láska k dětem, což potvrdily všechny výsledky z rozhovorů. Vychovatelky se již od mladistvého věku věnují práci s dětmi a tento důvod byl také většinovou motivací pro studium pedagogických věd, kdy se vychovatelky nadále věnovaly práci s dětmi.

Vychovatelky se účastnily různých volnočasových aktivit zaměřených na práci s dětmi, dále pak to byla účast na organizaci letních táborů, vedení kroužků v domovech mládeže, apod.

Pouze v ojedinělých případech se objevovala výpověď v podobě finanční motivace, kdy tato práce byla jen započata díky tomuto faktoru. Avšak i v tomto případě se paní vychovatelka věnovala práci s dětmi již před studiem vysoké školy.

V některých výpovědích to byla touha po poznání a zvědavost, kdy měly vychovatelky zájem o zjištění, jak funguje dětský domov. Jak funguje práce s dětmi, které nemají vlastní domov a musí o ně být postaráno pomocí ústavní výchovy.

Vychovatelky považují svou práci za vyšší poslání, kdy se snaží co nejefektivnějším způsobem ovlivňovat děti při jejich rozvoji. Některé vychovatelky dokonce uvádí, že tuto práci berou jako vyšší cíl a vidí v ní potenciál a smysl života.

Tudíž v tomto případě se nedá vychovatelkám tohoto dětského domova upřít opravdová láska k dětem a radost z práce s nimi. Jsou pro svou práci maximálně zapáleny. Tento zápal se projevuje tím nejlepším způsobem, a to tak, že děti jsou velice dobře vychovány. Mají návyky slušného chování, umějí vykonávat různé sebe obslužné činnosti apod. V tomto dětském domově se nevyskytují žádné nežádoucí patologické jevy, jako jsou například užívání návykových látek, deviantní chování, atd.

DVO č. 2: Jaké jsou individuální vlastnosti vychovatelů pracujících v dětském domově rodinného typu?

Individuální vlastnosti popisovala každá paní vychovatelka naprosto odlišně, jelikož v tomto domově se odráží různorodé typy osobností. Avšak za jednu společnou vlastnost, která byla uvedena všemi pěti vychovatelkami, můžeme považovat důslednost, která je při výkonu tohoto povolání nepostradatelná.

Důslednost je ve výkonu tohoto povolání potřeba nejen z důvodu hladkého průběhu výchovy jedince, ale také k zachování řádu, který je nastolen v tomto konkrétním dětském domově. Důslednost je také důležitým faktorem z důvodu vysokého počtu vychovávaných, kdy děti musejí mít stanoveny, co si mohou a naopak nemohou dovolit. Díky tomu, jak bylo již zmíněno, funguje v dětském domově jasně daný řád, který děti dodržují a jsou zvyklé dle něj fungovat.

Další důležitou vlastností, kterou vychovatelky disponují, je kolegiálnost. Vzhledem ke společné výchově všech dětí je tato vlastnost při práci v dětském domově klíčová, jelikož vychovatelky se v dětském domově střídají v rodinných skupinách, kde má každá výchovná skupina jasně stanovený plán a řád. Narušená spolupráce by tedy mohla poškodit tento zaužívaný systém, což by mohlo vést k neblahému výsledku při výchově dětí.

Za společnou vlastnost vychovatelek můžeme označit také empatii. Děti častokrát pocházejí z prostředí, kde jim nebylo dopřáno normálního dětství, a tak se vychovatelky snaží co nejlépe dětem vytvořit domov, ve kterém se budou cítit dobře a milovaně.

Za další společnou vlastnost vychovatelek můžeme považovat kreativitu. Kreativní myšlení vychovatelek napomáhá k vytváření různých výtvarných, ale také rukodělných projektů, kdy mají děti v dětském domově například vysazené vlastní zahrádky, kde pěstují různé plodiny, ze kterých se následně učí vařit apod.

V neposlední řadě bychom rádi zmínili, že vychovatelky za jeden z hlavních rysů vychovatele považují autoritu, kterou by měl každý vychovatel disponovat. Vychovatelky mají jasně stanoveny, jak se děti v jejich rodinné skupině mohou a nemohou chovat. Jak bylo zjištěno, děti vnímají vychovatelky jako přirozenou autoritu a jako vzor, který by měly následovat.

DVO č. 3: Jaká je pracovní náplň vychovatelů pracujících v dětském domově rodinného typu?

Vychovatelky pracující v tomto konkrétním dětském domově se příliš nelišily v odpovědích týkající se otázky jejich práce. Dalo by se říci, že zkrátka dělají maximum pro to, aby přispívaly k co nejlepšímu vývoji dětí.

Všechny vychovatelky zhodnotily svou pracovní náplň jako celodenní péči o děti, přičemž kromě výchovného působení, které je pokládáno za hlavní složku pracovní náplně, připravují děti na život, který je čeká poté, až odejdou z dětského domova.

Jako obrovské plus vnímáme přípravu dětí na sebe obslužné činnosti, jako je vaření, praní prádla, úklid apod.

Vyzdvihujeme také fakt, že děti mají po odchodu z dětského domova k dispozici startovací byty ve stejném městě, jako je dětský domov.

Co se týká pracovní náplně vychovatelek, řadíme sem také administrativu, která je nezbytná při výkonu této práce, ať už se to týká nákupů oblečení, pomůcek pro děti, atd.

Řadíme sem denní záznamy, individuální vzdělávací plány, týdenní plány, roční plány.

DVO č. 4: Jak vychovatelé spolupracují s orgány, které jsou spojeny s výkonem tohoto povolání? (ZŠ, OSPOD,...)

Odpovědi respondentek v této oblasti se nejvíce odlišovaly a každá vychovatelka spolupráci jak se základní školou, tak s orgánem OSPOD definovala odlišným způsobem. Některé paní vychovatelky vnímají spolupráci jako katastrofální, některé jako bezproblémovou.

Spolupráci se základní školou, kterou děti navštěvují ve stejném městě, definovaly vychovatelky spíše jako problematickou.

Problémy v komunikaci vnímají obzvláště teď v období probíhající koronavirové pandemie. Mají pocit, že učitelé nechápou, nebo nechtějí chápat, že každá vychovatelka má sama na starosti celou rodinnou skupinu obsahující osm dětí.

Dále vidí nepochopení za strany učitelů ve zvláštlostech a individualitě dětí, kdy chápou chování učitelek jako nepřiměřené a neprofesionální.

V případě speciální školy, kterou děti navštěvují v jiném městě, chápou spolupráci jako bezproblémovou.

Spolupráci se zařízením OSPOD popisují vychovatelky jako nulovou.

Uvedly, že pracovnice z tohoto zařízení s vychovatelkami nespolupracují. Spolupracují pouze s paní ředitelkou, ale nedochází k žádné komunikaci mezi vychovatelkami a pracovnicemi ze zařízení OSPOD. Některé z vychovatelek dokonce uvedly, že vnímají pracovnice nejen jako kontrolní úřad, ale také jako hrozbu, která určitým způsobem podplácí děti sladkostmi.

HVO: Jaké jsou osobnostní předpoklady a pracovní náplň vychovatele v dětském domově rodinného typu?

Obecně se dá říci, že předpoklady pro výkon této práce jsou zakotveny hlavně ve vlastnostech vychovatelek. Všechny vychovatelky se shodly, že hlavními vlastnostmi, kterými ony samy disponují, jsou empatie, kolegiální přístup, demokratický přístup ve výchově, ale hlavně láska k dětem a záliba v práci s nimi.

Pracovní náplň vychovatelek se skládá především ze samotné výchovy dětí, kdy se vychovatelky snaží o co nejlepší péči o ně, avšak nesnaží se být jim náhradou rodičů. Demokratickým přístupem ve výchově se snaží o to, aby se děti uměly samy rozhodovat a konaly dle vlastního uvážení, tím v nich podporují samostatnost a potřebu rozvahy při jejich konání.

Dále je v práci vychovatelek zahrnuto učení dětí v ohledu samoobslužných činností, jako je praní prádla, úklid vaření, a tím připravují děti na život v dospělosti.

Následně je to administrativa týkající se dětí, jako jsou například záznamy o denní činnosti, vypracovávání individuálních vzdělávacích plánů, týdenních plánů, ročních plánů a spolupráce s orgány, které jsou nedílnou součástí jejich práce, což znamená spolupráce se školou, týkající se jak samotného učení se s dětmi, tak také komunikace s učiteli, např. na třídních schůzkách.

6 SHRUTÍ DAT

Jak bylo zjištěno a dokázáno vychovatelkami z konkrétního dětského domova, základem všeho je láska k dětem. Dále pak je to demokratický přístup vůči výchově dětí, ať už se to týká řešení problémů, nebo samotné výchovy. Vychovatelky při snaze o správné vychovávání dětí vyzdvihují individuální přístup vůči každému z dětí, jelikož každé dítě je jedinečnou osobností, která má naprosto odlišný mentální vývoj.

Vychovatelé kladou při své práci velký důraz na kolegiálníitu při společné výchově dětí z důvodu střídání se v rodinných skupinách. Tím se snaží docílit stálého řádu, který je při vyšším počtu vychovávaných dětí naprosto nezbytný.

Následně se vychovatelky při výchově dětí snaží o co nejlepší přípravu na reálný život, po odchodu z dětského domova. Tato příprava spočívá v tom, že vychovatelky učí děti, jak si prát oblečení, jak uklízet, vařit, hospodařit s financemi pomocí kapesného, jež děti dostávají, apod. Paní ředitelka konkrétního dětského domova zařídila dětem v tomtéž městě startovací byty, do kterých mají děti možnost se přestěhovat při dovršení plnoletosti.

Posledním probíraným tématem s vychovatelkami byla spolupráce se základní školou, speciální základní školou a orgánem sociálně-právní ochrany dětí. V celkovém měřítku spolupráci vychovatelky definovali jako nulovou, nebo na špatné úrovni. Pouze ve dvou případech se vyskytla výjimka, kdy vychovatelky vypověděli o spolupráci jako dostačující, avšak své odpovědi nijak dále nerozváděly.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Po provedení výzkumu bylo zjištěno, že vychovatelky pracující v tomto konkrétním dětském domově splňují požadavky, které jsou uvedeny jak v zákonech, tak i v odborné literatuře. Vychovatelky disponují vlastnostmi, které jsou požadovány v oblasti odborné kvalifikace. Avšak co se týká vzdělání, které je požadováno na výkon této pracovní činnosti, ráda bych navrhla, aby povinností vychovatelek bylo také osvojit si znalosti ze speciální pedagogiky, jelikož do dětského domova jsou často umísťovány děti, které požadují specifickou výchovu a péči. Vychovatelky samy hovoří o této problematice a uznávají i fakt, že při jejich práci postrádají znalosti z tohoto oboru.

Jako další problematika, byla zjištěna spolupráce se školou, která je spojena se samotnou prací vychovatelek. Vychovatelky mají v dnešních dnech problémy s distanční výukou dětí, jelikož na jednu vychovatelku připadá osm dětí. Dětem bylo umožněno navštěvovat doučování ve škole s asistentkami učitele, přičemž cílem těchto doučování měla být příprava na výuku. Avšak asistentky učitele toto doučování pojaly spíše jako výuku a zadávaly dětem velké množství úkolů, které musely děti po příchodu domů ještě vypracovávat. Ráda bych tedy navrhla, aby při průběhu distanční výuky bylo umožněno dětem s individuálním vzdělávacím plánem buď navštěvovat školu, v průběhu online výuky, nebo aby bylo asistentkám umožněno docházet za dětmi do dětského domova v průběhu online výuky.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na osobnost vychovatele v dětském domově rodinného typu. Hlavní cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké jsou osobnostní předpoklady a náplň práce vychovatele v dětském domově rodinného typu.

V teoretické části byla objasněna témata týkající se vychovatele, odborné kvalifikace vychovatele, pracovní náplň vychovatele, ústavní výchovy, umístění dětí do ústavní výchovy a dětského domova. Cílem teoretické části bylo uvedení do problematiky a objasnění témat, kterými se bakalářská práce zabývá.

Praktická část zpracována pomocí kvalitativního výzkumu obsahovala odpovědi na osobnostní předpoklady a pracovní náplň vychovatele v dětském domově rodinného typu. Tyto poznatky byly získány pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které byly provedeny s vychovatelkami z dětského domova.

Na základě výpovědí vychovatelek byly zodpovězeny výzkumné otázky a také hlavní výzkumná otázka. Dále byly zjištěny problémy, jejichž možnosti řešení byly popsány v kapitole nazvané doporučení pro praxi.

Tato práce je věnována osobnosti vychovatele dětského domova rodinného typu, přičemž jsme se dozvěděli, jaká je motivace vychovatelů pro výkon této pracovní činnosti, jaké jsou individuální vlastnosti, které by měli vychovatelé mít a které samy paní vychovatelky mají. Následně byla analyzována pracovní náplň vychovatelek a bylo zjištěno, co všechno práce vychovatelky v dětském domově zahrnuje. Nakonec jsme se věnovali spolupráci se základní školou a orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Doufáme, že návrhy předložené v doporučení pro praxi budou zohledněny a bude se s nimi nadále pracovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BENDL, Stanislav, 2015. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
2. CAKIRPALOGLU, Panajotis. Úvod do psychologie osobnosti. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4033-1.
3. FEDOROVÁ, Mária, 1956. Osobnosť vychovávateľa v detskom domove. *Vychovávateľ*. Bratislava: Educatio, ISSN 0139-6919.
4. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ, 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1.
5. HRUŠÁKOVÁ, Milana, 2001. *Zákon o rodině: komentář*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-912-2.
6. GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK, 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.
7. KURELOVÁ, Milena, 2008 Ondřej SEKERA a Hana KUBÍČKOVÁ. *Komunitní systém v resocializačních zařízeních pro adolescenty*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 978-80-7368-535-5.
8. KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.
9. MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
10. PLECITÝ, Vladimír, 2009. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-139-7.
11. SEKERA, Ondřej, 2009. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7368-728-1.
12. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

13. *Zákony pro lidi: Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů* [online]. [cit. 2021-04-15] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>
14. *Zákony pro lidi: Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů* [online]. [cit. 2021-04-15] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>
15. *Zákony pro lidi: Nařízení vlády č. 222/2010 Sb. Nařízení vlády o katalogu prací ve veřejných službách a správě* [online]. [cit. 2021-04-15] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-222>
16. *Zákony pro lidi: Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník* [online]. [cit. 2021-04-15] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADHD	vývojová porucha pozornosti
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
COVID-19	koronavirové onemocnění
č.	číslo
DVO	dílčí výzkumná otázka
HVO	hlavní výzkumná otázka
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
Sb.	Sbírka zákonů

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Seznam respondentů	32
Tabulka 2 Kategorie a kódy	34

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: OTÁZKY K ROZHOVORU

Příloha P II: ROZHOVOR

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORU

Rozhovor byl započat úvodními otázkami, za účelem seznámení s obsahem otázek, dále pak se zpracováním poskytnutého rozhovoru a v neposlední řadě pro příjemné zahájení samotného rozhovoru.

Rozhovor se skládal z následujících otázek:

1. Jak jste se dostala k práci vychovatelky v dětském domově?
2. Co Vás přivedlo k tomu, že chcete pracovat jako vychovatelka v dětském domově?
3. Jakou kvalifikaci musí člověk splňovat, když chce pracovat jako vychovatel/ vychovatelka v dětském domově?
4. Jak dlouho vykonáváte tuto pracovní činnost?
5. Jaké vlastnosti podle Vás musí každý vychovatel mít, aby mohl pracovat v dětském domově?
6. Jaké jsou podle Vás Vaše vlastnosti, které charakterizují Vaši osobnost jako takovou?
7. Popište mi prosím, jak vypadá váš běžný den od začátku směny až po její konec.
8. Jak se liší Váš den v dětském domově, který probíhá v běžný pracovní den a o víkendu?
9. Co všechno je zahrnuto do Vaší pracovní náplně?
10. Jak vnímáte komunikaci například se základní školou, již navštěvují děti z vaší výchovné skupinky? (komunikace s učiteli, s třídním učitelem, s ředitelem školy,...)
11. Popsala byste prosím, jak probíhá spolupráce s pracovníky ze zařízení OSPOD, když přijedou navštívit děti do vašeho dětského domova?

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR

1. Jak jste se dostala k práci vychovatelky v dětském domově?

Úplnou náhodou. Jednoho krásného dne mi přišla zpráva z dětského domova, že mi nabízejí práci. Takže tak jsem se sem dostala. Po vysoké škole jsem si poslala do tohoto dětského domova životopis a bylo mi řečeno, že momentálně mají plno, ale zařadí si můj životopis. Začala jsem tady pracovat jako učitelka, nejprve jsem pracovala jako asistentka učitele a poté jsem vyučovala druhou třídu základní školy.

2. Co Vás přivedlo k tomu, že chcete pracovat jako vychovatelka v dětském domově?

Největší motivací byly v tu dobu finance. Při mém studiu na vysoké škole nám bylo vtlučeno do hlavy, že sociální obory jsou velice špatně finančně ohodnoceny, ale vychovatel se může dobře finančně uchytit. Mimoto mě vždycky lákalo pracovat s dětmi, chtěla jsem vědět jaké to je, jak to vlastně celé funguje, protože jsem si to nedokázala představit. Jelikož když porovnám práci na základní škole a tady, tak je to sto a jedna. Ve škole mají totiž děti daleko větší respekt, tady v dětském domově jsi pro ně jako „maminka“ a jsi s nimi od rána do večera, děti si tady k tobě dovolí daleko víc než k paní učitelce ve škole.

3. Jakou kvalifikaci musí člověk splňovat, když chce pracovat jako vychovatel/ vychovatelka v dětském domově?

Vzdělání musí být vysokoškolské, zaměřeno na sociální pedagogiku, speciální pedagogiku,... Já osobně mám vystudovanou sociální pedagogiku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

4. Jak dlouho vykonáváte tuto pracovní činnost?

V dubnu 2021 to budou čtyři roky. A jsem velmi spokojená. Nyní odcházím na mateřskou dovolenou a moc ráda bych se sem po těch třech letech vrátila.

5. Jaké vlastnosti podle Vás musí každý vychovatel mít, aby mohl pracovat v dětském domově?

Každý vychovatel by měl být empatický, musí mít hlavně rád děti a musí si umět vybudovat respekt. Když do takového zařízení jako je toto, přijde člověk, který bere tyto děti jako „chudáčky“, kteří nemají maminku a tatínka, takového člověka tu děti „sežerou“.

Děti strašně rychle vycítí jakoukoli slabost. Vychovatel musí být rázný, ale musí mít děti rád. Já osobně nemám problém s tím se s dětmi pomazlit, obejmout je, ale na druhou stranu když něco provedou, tak nemám problém na ně zvýšit hlas. Děti ví, co si vůči mé osobě mohou a nemohou dovolit. Již na začátku jsem jim stanovila jasné hranice, přes které nejede vlak. Těžko říct, jak mě teď momentálně děti vnímají. Jsem v situaci, kdy s těma máma puberťáčkama bojuju, myslím si, že kolikrát jsem v takové roli, že mě děti spíš nesnáší. Ví, že si v pokojíčku ponadávají na mou osobu, každopádně ke mně by si to nikdy nedovolily. S jednou mladou slečnou z mé skupinky jsme si vybudovaly krásný vztah, každopádně teď co přišla puberta, se velice bouří. Každopádně J. ví, že když se mi něco nelíbí a přijdu za ní do pokoje, tak jí stačí můj pohled a ví, že je něco špatně. A zachová se tak, jak by měla. Je to o vybudování si respektu ze strany dětí, ale také o vybudování si vztahu. Na jednu stranu spolu blbneme a tak dále, ale nic se nemá přehánět. Takže si myslím, že na jednu stranu jsem pro ně určitým způsobem spíše kamarádka, na druhou stranu vychovatelka, která když něco řekne, tak to tak prostě bude. Jako maminku mě spíše vnímají malé děti, kteří nemají své rodiče.

Myslíš si, že hraje nějakou roli na tvé pozici vychovatelky to, že jsi tak mladá?

Myslím si, že určitě ano. Teď jsem tady nějak tak půl na půl. Půl jsme mlad'oši a druhá polovina jsou vychovatelky, které jsou tady již delší dobu a jde to na nich už i vidět, že si něčím prošly. A tak jak se doba mění, tak se mění i děti. Před dvaceti lety tady všichni pohromadě seděli a háčkovali nebo pletli, teď to zkrátka nejde. Pro starší vychovatelky je práce nyní určitě náročnější. Co se týká vztahů, děti jsou radši za námi mladšími, protože každé dítě se raději svěruje vrstevníkům, nebo mladším tetám, než aby šlo za rodičem, v tomto případě za starší tetou. Ale taky mě to čeká, pokud tu chci být, až než půjdu do důchodu, takže budu taky na stejné pozici.

6. Jaké jsou podle Vás Vaše vlastnosti, které charakterizují Vaši osobnost jako takovou?

Myslím si o sobě, že jsem kamarádká, zábavná, sarkastická, dominantní. Ale já to pro tuto práci potřebuju, možná i proto, jaká jsem, mě tato práce tak baví a naplňuje. Potřebuju ukázat dětem, že já jsem tady ta vychovatelka a bude to tak, jak řeknu já. To mě neustále posouvá kupředu. I když tato práce je velmi nevyzpytatelná. Můžu si naplánovat, že celý den bude tak a tak, ale toto stejně ve výsledku určují děti.

Snažím se zachovat vždy chladnou hlavu a nejednat při nějakém výbuchu emocí.

Jsem jenom člověk, tak jako každý jiný, a tak když se někdy stane, že nemám náladu, tak za dětmi přijdu a narovinu jim řeknu, že nemám náladu a děti to daleko radši přijmou, protože jsem k nim upřímná. To samé vyžadují já od nich a taktéž jsem ráda, když se mnou děti mluví narovinu. Beru je totiž každého jako osobnost, kterou respektuji, každé dítě je naprosto jiné a vyžaduje individuální přístup a proto si s nimi tvořím individuální vazby.

Co se týká výchovných stylů, jaký styl ty osobně preferuješ?

U mě osobně je to určitě demokratický styl.

Například nedávno, jsme řešily s dvěma slečnami problém, ohledně kyberšikany. S děvčaty jsme probraly, co udělaly špatně, nejprve jsem si promluvila s jednou, poté s druhou a zeptala jsem se, jak by vyhodnotily tuto situaci. A společně jsme dospěly k řešení této situace. Každopádně mluvily jsme klidně, jelikož křik nic nevyřeší a nějaké výhružky a podobně už vůbec ne.

7. Popište mi prosím, jak vypadá váš běžný den od začátku směny až po její konec.

V situaci, kdy ještě nebyl COVID-19 chodím do práce na půl desátou, děti jsou ve škole, nebo ve školce. Obejdu si pokoje, zjistím, jestli jsou uklizené, jestli mají děti ustlané postýlky, pokud tomu tak není tak mají děti za úkol udělat to hned po příchodu ze školy. Poté si dělám své záležitosti, což znamená, že vyřizuji administrativu. Kolem půl dvanácté se pro nejmenší chodí do školy v moment, kdy přijdou, převléknou se, jdeme se naobědvat a pak jdeme psát úkoly a učit se. Mezitím přicházejí ze školy další již starší děti, které chodí ze školy domů samy. Opakuje se stejný proces, jdou se převléknout, jdou na oběd, děláme úkoly, učíme se. Toto je velice náročná část dne, protože děti přicházejí ze školy plné dojmů, chtějí si povídat o tom, co se ve škole odehrálo, což je velmi náročné jelikož se mezitím s dětmi učíme. Nejhorší situace, které nastávají, jsou ty, kdy mám například dítě s ADHD, které potřebuje na učení naprostý klid. Učíme se asi do tří hodin, někdy do čtyř, poté chodíme ven na zahradu, aby měly děti dostatečný pohyb, kde je převážně necháváme, ať se vyřádí, ale hrajeme také různé hry, atd. Poté kolem šesté hodiny míváme večeri a pak nastávají úklidy. Úklidy jsou spravedlivě rozděleny, děti se střídají a každý den děti mají na starost něco jiného. Po úklidech nastává večerní klid. Hrají se různé deskové hry, aby děti byly už relativně v klidu. Starší děti mají prostor, kdy mohou být na

mobilu nebo na počítači. Malé děti se dívají na pohádky a podobně. Následně se děti postupně ukládají dle věku, následně napíší denní záznam a tím končí můj pracovní den.

Teď v situaci, kdy je COVID-19 přicházím do práce místo půl desáté na osm hodin. Rozdám notebooky, tablety, každé dítě rozdělím zvlášť do pokoje, starší děti bohužel musejí výuku zvládat samy, u malých dětí sedím s nimi. Vzhledem k počtu malých dětí chodí paní ředitelka pomáhat, jelikož jinak by se tato situace nedala zvládnout. Tudíž škola probíhá online, pak píšeme úkoly, musím zkontrolovat všechny děti a je to velice náročné. Nehledě na to, že o dětských domovech se nikde nemluví, je to, jako bychom neexistovali, pořád se řeší, že rodiče nezvládají s dětmi výuku, protože je to náročné a nikdo si neuvědomuje, že maminka má doma například dvě děti, kdežto já jich tady mám osm. Nehledě na to že kolegyně z druhé skupinky má doma ještě děti, které navštěvují mateřskou školu.

8. Jak se liší Váš den v dětském domově, který probíhá v běžný pracovní den a o víkendu?

V sobotu dopoledne máme sobotní úklid, děti se postupně probouzí, o víkendu je necháváme pospat asi tak do devíti až do desíti hodin. Děti si dají snídani a pak uklízíme pokoje, což znamená, že si v pokojíčku utírají prach a vysávají, v týdnu se tento úklid dělá pouze ve společných prostorech. Jednou za tři týdny si děti převlékají postele. Po splnění úklidu mají děti volno úplně celý den. V poledne je oběd, dále máme plán, co se v daný den bude dělat. Když to bylo možné, vzali jsme auto a všichni jsme jeli někam na výlet. Teď, když se skoro nikam nemůže, chodíme do parku, někam do přírody, nebo trávíme čas na zahradě. Teď, když nikam nemůžeme, stalo se oblíbenou činností domácí kino. Máme tady plátno, dataprojektor, domluvíme se, co se bude promítat, uděláme si popcorn, takže si děláme takové naše domácí kino, máme vstupenky, který kontrolují nejmladší děti, je to super a je to pro děti něco nového. Děláváme si diskotéku, snažíme se zkrátka nějak děti zabavit, teď když se víceméně nikam jít nemůže.

V neděli dopoledne se učíme, opakujeme si látku do školy, zaměřujeme se na to, v čem děti pokulhávají, aby si mohly látku procvičit a zlepšit se.

9. Co všechno je zahrnuto do Vaší pracovní náplně?

Úplně všechno. Přijdu si jako maminka 24 hodin denně. Kolikrát jsem jako uklízečka, kuchařka, vychovatelka, teď dokonce i učitelka, prostě všechno. To co dělá normální rodič se svým dítětem, to já dělám tady s mými osmi dětmi v naší rodinné skupince.

Co se týká administrativy, každý den píšu denní záznam, což znamená, že sepisuji co se v daný den dělo, dále pak píši pedagogické deníky, což jsou vlastně události, které se sepisují jedenkrát za měsíc, kam píšu nejdůležitější věci, které se u dítěte odehrály. O chování, o škole,... Je to jakoby takové zhodnocení celého měsíce. Jak se dítě posunulo, nebo neposunulo. Pak děláme individuální vzdělávací plány a program rozvoje osobnosti dítěte. A to děláme dvakrát za rok, přičemž popisují, jak se dítě mění, jaké jsou jeho úspěchy ve škole, jak se chová, zařazujeme dítě do kategorií atd.

10. Jak vnímáte komunikaci například se základní školou, jež navštěvují děti z vaší výchovné skupinky? (komunikace s učiteli, s třídním učitelem, s ředitelem školy,...)

Jsou učitelé, kteří tak nějak nemusejí naše děti z domova a jde to strašně znát. Teď, během distanční výuky je to naprostá katastrofa. U pár učitelů, jsme si dokonce všimli, že komunikace probíhá tím stylem, že na ostatní děti, které žijí v plnohodnotných rodinách je mluveno daleko vlídněji než na naše děti.

Jako další problém vnímám to, že učitelé nekomunikují s námi vychovateli, ale s paní ředitelkou a to i v průběhu běžného školního roku. Což znamená, že pokud se vyskytne jakýkoli problém, například že dítě nereaguje na nějaká napomenutí učitele, atd. vždy se tato věc řeší před paní ředitelkou a ne s námi kupříkladu na rodičovských schůzkách. Za mě tedy komunikace s námi vychovatelkami je naprosto příšerná a nedostačující.

Nyní, když probíhá distanční výuka, učitelé nedokáží, nebo nechtějí pochopit, že každá z nás má na starost osm dětí v jeden moment, tudíž nemůžeme hlídat každé dítě, i když bychom velmi chtěly. Musíme se věnovat hlavně těm nejmladším dětem, těm starším poté kontrolujeme, jestli mají splněno všechno, co mají mít splněno.

Další problém, na který jsme teď v období COVID-19 narazili, nastal při doučování, které děti navštěvují odpoledne ve škole. Jelikož s dětmi se má procvičovat látka, která je probírána při distanční výuce, bohužel to probíhá tak, že děti si přinesou seznam úkolů, který mají vypracovávat doma a poté přinést ke kontrole na doučování.

Co se týká komunikace s jednotlivými třídními učiteli v ohledu rodičovských schůzek, učitelé nám v tomto případě vycházejí vstřícně a dá se s nimi i normálně v klidu pohovořit.

Pan ředitel, který také učí naše děti je naprosto v pohodě a komunikaci s ním bych hodnotila jako velmi dobrou.

Každopádně, pokud bych měla porovnat komunikaci s touto základní školou a se speciální školou, kterou děti navštěvují v jiném městě, hodnotila bych speciální školu daleko lépe.

11. Popsala byste prosím, jak probíhá spolupráce s pracovníky ze zařízení OSPOD, když přijedou navštívit děti do vašeho dětského domova?

Za čtyři roky, co pracuji v tomto zařízení, jsem se dámami pracujícími na OSPOD bavila asi takovým stylem, že jsme se pozdravily, podaly jsme si ruku a to bylo vše. Dámy jdou cíleně za dětmi ne za námi. Tudíž my nevíme, co si s dětmi povídají. Když přijdou, tak navštíví nejdříve ředitelnu, kde je paní ředitelka obeznámí se situací, což znamená, jak se dětem daří a podobně, následně se s dětmi zavřou do jejich pokojíčku, ale co se tam děje, to my nevíme. Takže spolupráci bych definovala jako naprosto nulovou. Můj názor je takový, že o dětech nemůžou absolutně nic vědět, každopádně děti se na ně vždycky těší, protože je vidí jako tety, co jim vždycky přivezou nějaké sladkosti.